

304905

ESZAKI ROKONAINK

SZERKESZTI VITÉZ NAGY IVÁN

1943

1944

BUDAPEST

9-KÖTET

ÉSZAKI ROKONAINK

A Magyar-Finn és a Magyar-Észt Társaság Közleményei

Szerkeszti

Dr. vitéz NAGY IVÁN

Dr. LAKÓ GYÖRGY és Dr. GYÖRKE JÓZSEF
közreműködésével.

Előfizetési díj évenként 3 P. — A Magyar-Finn Társaság tagjai az évi 4 P tagdíj fejében ingyen kapják.

A Magyar-Észt Társaság tagjai az évi 2 P tagdíjon kívül évi 2 P előfizetési díjat fizetnek.

Megjelenik évenként többször.

Felelős kiadó:

Dr. GASKÓ DEZSŐ

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST, IV., VERES PÁLNÉ-U. 7. — TEL.: 384-592.

TARTALOM:

	Oldal
<i>Hankiss János</i> : A finnugor néprokonság napjára	1
<i>Uno Kailas</i> : A szakadék szélén	4
<i>Csekey István</i> : Finnország és Európa	5
<i>vitéz Nagy Iván</i> : Szuomi, a hősök földje	11
<i>Suhayda Tibor</i> : Az észti paraszt élete	25
<i>Lukinich Frigyes</i> : A lív nép szellemi-élete	41
Hírek	45

MUNKATÁRSÁK:

Dr. Hankiss János államtitkár, egyetemi ny. r. tanár. — *Suhayda Tibor* a gazdasági iskolák főigazgatója a földművelésügyi minisztériumban. — *Dr. Lukinich Frigyes* miniszteri titkár a közellátásügyi minisztériumban.

ÉSZAKI ROKONAINK

1944 FEBRUÁR

BUDAPEST

IX. KÖTET

A finnugor néprokonság napjára.

Irta: Dr. Hankiss János

*és elmondotta a néprokonsági ünnepen
a budapesti tudományegyetem aulájában.*

Gond és munka ölel körül bennünket kettős vaskapoccsal. Ide is úgy jöttünk, hogy szelíd erőszakkal szakítottuk ki magunkat a hétköznap szorításából. Ünnepelni jöttünk, mert a szívünket egyszerre csak elárasztotta a meleg, a szemünket ostromolni kezdték a könnyek.

Nem kérdeztük: illik-e ünnepelni, időszerű-e egy percre megállni az úton. Nem kérdeztük, mert tudjuk: az igazi ünnep sohasem doromboló tétlenkedés, még kevésbé hiú dicsőség napfürdője. Az igazi ünnep következetesen folyik a köznapókból: olyan az ünnepünk, amilyen a munkánk, — amilyen az életünk. Csak annak van ünnepi pihenője, aki tegnap keményen dolgozott és holnap még keményebben fog dolgozni; csak annak a lelke tud ünneplőbe öltözni, akinek mindennapi életében ott csirázott munka közben, a gond terhe alatt is valami szent eszmény, egy pici fohász, amely az ünnepnapon himnuszba, ódába, ünnepi beszédbe terebélyesedhetik.

Nem tudom, elmondhatjuk-e ezt magunkról, — szeretném, ha elmondhatnánk. De itt nem rólunk van szó. És azokról a testvéreinkről, akiknek ma ünnepet szentelünk, könnyű hitvalló tanúságot tenni Isten előtt és előttetek finn, észt, magyar testvéreim; könnyű elmondani róluk, hogy harcuk és munkájuk imádság és hogy a mi rájuk gondolásunk *hétköznap is ünnep*.

Szeretnék nagyon vigyázni, hogy egy árnyalattal se mondjak többet, mint amit valamennyien gondolunk, mert a mi északi testvéreink szigorú aranyfedezetet kívánnak minden szó mögé. De hiába: nem mondhatok róluk elég nagyot, elég sokat, elég ünnepit, hogy az, amit mondok, túlhaladja az igazságot. Finnugor néprokonság napján nem lehet nem ünnepelni s a legegyszerűbb szavak is olyan visszhangot kapnak a megilletődött lelkek falán, hogy az én egyszerű szavaimból is ünnepi beszédféle lesz.

Vasárnap egy munkahét vége, de mindig új munkahét kezdete is. Az ünnep nem pihenő lesz ma nekünk, hanem tanulság és serkentés, abból, hogy szeretettel és hálával gondolunk a test-

vérnőpekre, tanulni akarunk. Így lesz ünnepünk nemcsak szent, de gyümölcsöző is; így, csak így nyugszik meg a lelkiismeretünk, hogy otthagytuk a munkát és elfeledjük a gondot, hiszen így a munkának ünneplünk, a gond ellen ünneplünk . . .

Északi testvéreink története egyetlen szívós harc a fennmaradásért. Fegyverrel vagy fegyvertelenül, de mindig tulnyomó ellenség ellen és mindig legendás hősiességgel. Ha kellett, összeszorított foggal, makacs kitartással, »ahogy lehet«. Ha másképp nem lehetett, akkor idegen nyelven és idegen uralom alatt, de a nemzet, a nép és az élet olyan magátólértetődő szeretetével, amit ennyi időn át ilyen tisztán sehol sem tudott megőrizni az ember. Nem tudom, fölismerted-e, magyar testvérem, azt a meg nem köszönhető, égi ajándékot, amelyet rokonaid sorsában adott neked a magyarok Istene? Sokat szenvedtél és küzködtél, de ők még sokkal többet; — sokszor kellett allegóriába és passzív ellenállásba menekítened erődöt és szívedet, de nekik még sokkal sokkal többször; — szunyadtál és virrasztóid alig tudtak életre rázni, de őket századokon át tetszhalálban tartotta a végzet s maguk se tudták, lehet-e még feltámadás? Gondolj erre és aztán térdenállva adj hálát Istenednek, hogy finnek és észtek — s talán méltányos volna hozzájuk tenni a keleti rokonokat is — fönséges példákkal példázzák előtted azt, amit ugyis tudsz, de néha csüggetően elfelejtesz: hogy *nem halhat meg az a nép, amely nem akar meghalni.*

Vannak idők, amikor az analógiák életet adnak, és kellenek-e ennél tündöklőbb és ennél közelebb analógiák?

Másfélszáz évvel ezelőtt egy derék szegedi piarista egy nagyon színes, ízes, illatos regényben, Árpád és Zsolt udvarában és Karjalában, a mostani harcok földjén összehozta a finn és a magyar daliákat, akiket kora divatja szerinti lovagoknak képzelt el. Akkor mosolyogtak ezen a művelődéstörténet és a hadászat szakértői; ma meghatottan lapozzuk ezt a tiszamenti ábrándot és megállapítjuk, hogy a jó Dugonics a lényegét mégis eltalálta: a finn daliák ma egy csodálatos néphadseregben megmutatják, hogy méltók mindarra, amit róluk magyar írók a maguk déli fantáziájával álmodhattak. És méltók arra is, hogy a *Kalevala* földjét védelmezzék.

Mert a második tanulságot, amit nekünk a finn és észti testvérek adhatnak, ezekben a szókban lehetne összefoglalni: *Kalevala, Kalevipoeg, Kanteletar*. Kenesén, ahol a magyar nép szellemi fölemelésén töprengtünk, egy Finnországot járt jeles népművelő azt mondotta: »*Minden sokkal nehezebb, mert nekünk nincs Kalevalánk!*« És egy pompás dunántúli tanítónk erre néhány társával mindjárt nekiállt, hogy valami, a Kalevalához hasonló, azt pótló gyűjteményt szerkesszen össze... Mert ha nincs is Kalevalánk, azaz nincs díszes csomózású sodronyköte-

lünk, amely az ősökkel közvetlenül összeköt és amelyet nem rág-hat el sem az idő vasfoga, sem az idegen patkányok, megért-jük, mit jelent a népi kultúra kincse. Megértjük, hogy az nem-csak folkloristáknak, filológusoknak szakszerű öröme, hanem anteuszi erőforrás, amely fenn északon népek életét mentette meg s ma a harctéren drótakadálynál, lángsövénynél erősebben védi a Kalevala termőföldjét. És most mégis felkiáltunk: »Van magyar Kalevala!« — nem, sajnos nem az Arany János kereste naiv eposz, hanem Vikár Béla Kalevala-fordítása, ez a magyar remekmű, a legbiztosabb híd, amely bennünket finn és észti test-véreinkkel összeköt, — és minden magyar népdal, ballada, rigmus és közmondás, a magyar néphagyomány kincse, amely-ben nyelvünkön kívül, rokonságunk legfőbb biztosítékai is rej-lenek.

És tanulság az a népműveltség, amely a Kalevalára és egy-ben az európai műveltségre épül, amely Finnország erejét meg-alapozta. Bár tudnók utánozni ezen a legutánozhatóbb és leg-fontosabb ponton a finn példát!

A negyedik nagy tanulság: a *nemzeti egység* látványa. — Tudjuk, hogy ezt finn testvéreink sem kapták ingyen. *Puntila* egyik előadásában megmutatta, milyen nehéz és kínos volt en-nek az egységnek útja, különösen a század első negyedében. De a haza veszélye létrehozta az egységet, kimosta a szivekből az ott forrongó bosszúvágyat és haragot, — úgy megtisztította a nemzet lelkét, mint a tragédia katharizsa a nézők lelkét. Ez az egység elfeledteti a szociális rétegeződést, amely itt is megvan, a műveltség lépcsőfokait, amelyeket a pompás népmű-velés sem emelhet teljesen egy szintre, a vérmérsékletek és han-gulatok különbségeit, hiszen az ember mindenütt ember.

Az ünnep hamarosan végetér és visszatérünk a munka he-lyére, s a gondok felhőfödele ismét összezárul a fejünk felett. Azaz, hogy most nem zárul össze olyan szorosán, mint eddig. Be-léje fúródik, hogy ekként szétfeszítse, a harcban-munkában egy-aránt nagy, a kultúrájában tiszta és következetes, a nemzeti erők összefogásán sikeresen túlegett rokonnépek példája. Ez a példa, ez a sokszoros tanulság az ünnepi kalács, amit erről a szerény születésnap asztalról, ebből a háborús ünnepi beszédből is magunkkal viszünk.

S a tanulságon túl van még valamink: az az érzés, hogy *Istennek terve kell, hogy legyen a mi népeinkkel, amelyeket ennyi megpróbáltatás savaiban edzett erőssé.* És a kilométerek ezrei, háborúk vérözönei, embercsinálta nehézségek útvesztői nem akadályozhatnak meg bennünket abban, hogy ne lássuk, ne tiszteljük és ne szeressük egymást. S ez a csodálatos és tökéletes szeretet talán az egyetlen realitás, amely az európai káosz las-san bontakozó és szilárduló magvából ma is látható.

Hogy a többi népek nem látják? De látja az Isten és lát-juk mi, akik ünnepi egymásraborulásunkban is *Európát építjük.*

A szakadék szélén

— Uuno Kailas —

*Félek, félek szűk szobámban!
Szörnyű ez az ablak itt...
Sárkányokkal népesíti
Falaimat: rávetíti
Emberárnyak százait.*

*Félelmetes az az ajtó!
Hátha mozdul a kilincs?
Kint sötét van. — Jaj bejönnek,
Kik álmomban meggyötörnek
És akiknek neve nincs.*

*Félek még a falaktól is!
Megrezenve torpanok,
Engem azok meg nem védnek,
Gyengék azok pajzsnak, vértnek,
Mint pókháló, olyanok.*

*Eji vándorként, ki alvó
Kisdedeket felzavar,
Valaki úgy surran halkán,
Falon áthág láthatatlan
S engem ágynak dönt hamar.*

*Öt a szörnyű jelenvalót
Ismerem. Már ismerem.
Nincs már élet tetememben,
De még itten leng a lelkem
S áll a vártán éberem.*

*Nem zihálok. Hangtalan jaj,
Merő rettegés vagyok.
Jaj, irgalom legyen velem!
Végignézek a tengeren
Úvegesen, mint vakok.*

*S csak ebben a pillanatban
Eszmélek rá... Vészjelek!
Járható út erre nincsen,
Merre menjek? Hol van Isten?
Van-e Isten, emberek?*

*Nem válaszol senki, senki...
Agyamhoz lép a Halál.
Dárda villan a kezében,
Moraj támad lent a mélyben,
A szakadék trombitál...*

Fordította: P. Tarczay Gizella

Finnország és Európa.

Ezt a beszédet Csekey István, a kolozsvári egyetemen a magyar közjog ny. r. tanára, a Magyar-Finn Társaság társelnöke, 1939 dec. 6-án olvasta föl a Társaság finn szabadságünnepén Budapesten a Zeneakadémiában. Szó szerint megjelent a szegedi »Délmagyarország« az napi számában. Közlés végett még az ünnepi ülésen átadta folyóiratunk szerkesztőjének, de az akkori szovjet-magyar viszonyra tekintettel nem lehetett közzétenni.

Csekey professzornak ez az előadása akkor a közönség néhány tájékozatlan tagjából ellenmondásokat váltott ki. Abban az időben a szovjets csapatok még csak néhány »átengedett« katonai támaszpontot tartottak a Baltikumban megszállva, a finn háborúnak pedig csak a kezdetén voltunk. A külpolitikailag tájékozatlanok azt hitték, hogy a Szovjet meg fog elégedni a Baltikumban a támaszpontokkal. A finnekről pedig úgy gondolták, hogy bizonyára azért nyakaskodnak a tőlük követelt támaszpontok vérnélküli átadásával, mert svéd-angol segítséggel meg fogják verni a vörös hadsereget. A finneknél azonban mindenki tudta, mire megy a játék. 1940 nyarán már ürügyet keresett a Szovjet, hogy az egész Baltikumot cári örökségként békebelezze. Most már mindenki tudja, hogy ugyanerre törekedett Finnországban is.

Beszédjének utólagos igazolására rámutatott Csekey professzor »A finnek harmadik szovjetháborúja« című tanulmányában (Magyar Szemle, 1941 szept.). Ebből kiragadva közölt legutóbb néhány megállapítást Gaskó Dezső szerkesztésében a »Finn-magyar kapcsolatok« című kiadványunk I. kötete (1943, 40. o.).

Megállapíthatjuk, hogy akkoriban Csekey professzor, aki nyolc évet töltött a tartui észt egyetemen a közgazgatási jog tanáraként s aki megalapította és igazgatta a tartui egyetemen a Magyar Tudományos Intézetet és aki tiszser járt Finnországban, ugyanolyan helyesen ítélte meg a politikai helyzetet, mint maguk a finnek. Most, amikor akkori tanulmányát immár akadálytalanul szó szerint leközölhetjük, sajnálattal állapítjuk meg, hogy a dolgokban járatlanok és külpolitikailag tájékozatlanok részéről annak idején méltatlan támadás érte. Csekey professzor sikerben gazdag és rendkívül értékes munkásságot fejtett ki a finnugor néprökonsági mozgalom megalapításában, népszerűsítésében és kimélyítésében. Kezdetől fogva tevékeny részt vett valamennyi finnugor közművelődési kon-

gresszus megrendezésében; azokon előadásokat tartott; ezer finn és észti testvért kalauzolt északról az 1928-i budapesti kongresszusra; évek óta elnöke a kongresszusokat előkészítő Finnugor Kulturális Bizottság magyar osztályának. Tartui intézetében többnyelvű tudományos kiadványokat szerkesztett, könyveket és megszámlálhatatlan sok cikket írt; Észtországban, Finnországban és néhány más külföldi államban rengeteg előadást tartott; úgy megtanult észtül, hogy már a rokonnemzet nyelvén tartotta egyetemi előadásait. E széleskörű és fáradhatatlan tevékenysége folytán a néprokonsági eszme egyik legértékesebb úttörőjének tekinthető, akit Finn- és Észtországban mindenütt ismernek és becsülnek. Kiváló érdemeiért a tartui egyetem 1932-ben *honoris causa* doktorává avatta, számos tudományos és irodalmi társaság bel- és külföldön tagjává választotta, a három testvérország államfői pedig elhalmozták legmagasabb kitüntetésekkel. (A szerkesztőség.)

Ma huszonkét esztendeje, hogy Finnország függetlenségét kikiáltotta és 1917 december 6-án elszakadt Oroszországtól. Az új szuverén államot Oroszország 1918 január 4-én elismerte. Huszonkét esztendőn át nagy fénnel és még nagyobb benső lelkesedéssel ünnepelte a téli ruhájába öltözött Szuomi a felszabadulás nagy ünnepét. Különösen felemelő volt ez az ünnepség két évvel ezelőtt a függetlenség húszesztendős kikiáltása alkalmából. Mi testvér magyarok ép oly melegséggel vettünk részt a finneknek nagy nemzeti ünnepében, mint ők a mi március tizenötödikénk megünneplésében. Családi ünnepélyeket rendeztünk, cikkeket írtunk, táviratokat váltottunk. A jó rokonok igazi, testvéri, bensőséges ünnepe volt ez.

Ma pedig, mialatt mi rokon ünnepet ülünk, repülőgépek karvarognak észak fehér királynőjének, Helszinkinek tornyai felett. Bombazápor semmisíti meg a világ legszebb pályaudvarát, *Saari-nen* mester karjalai stílusú, gyönyörű alkotását. A városokból az északi vidékekre menekülők ellepik az utakat. Nyomoruk leírhatatlan. Hótakarta erdőkben éjszakáznak. Az anyák csecsemőkkel karjukon roskadnak össze útközben. Északon, a Jeges-tenger vidékén az ellenség alacsonyan szálló repülőinek gépfegyvertüze kaszál rendet a Norvégia felé menekülő asszonyok és gyermekek soraiban. A férfiak pedig szinte kivétel nélkül mint véreznek a *Mannerheim*-vonal erődítményeiben. És a világ léleketvisszafojtva szemléli a kis Dávid küzdelmét a hatalmas Góliáttal...

• • •

Hétszáz esztendeig élt Finnország Svédországgal egyesítve békés életet. Az északi protestáns germán művelődési kör

tagjaként zavartalanul fejleszthette kultúráját. 1809-ben azonban I. Sándor cár egy Napóleontól provokált rajtaütéssel Finnországot elszakította Svédországtól, jóllehet a finnek szívósan védekeztek és már akkor is példátlan hazaszeretettükről tettek bizonyosságot. A felvilágosult szellemű cár úgy kívánta az országot nagához láncolni, hogy meghagyta autonóm, vagyis belsőleg szabad államnak. Megőrizhette régi alkotmányát, amelyet még a svéd időkben épített ki. Így vált az ezertó országa a cári korra legszebb ékévé. Finnország Oroszországgal perszonális únióban élő autonóm nagyhercegség volt, melynek uralkodója Oroszországban korlátlan monarcha volt, míg Szuomiban alkotmányosan korlátolt uralkodó. A nagyhercegségnek volt külön államerülete, külön állampolgársága és saját alkotmányos kormánya. Volt országgyűlése előbb rendi alapokon, majd 1907 óta népképviseleti alapon. Az orosz birodalomtól vámtárat választotta el, külön valutája volt, külön bélyegei és 1901-ig külön kis nemzeti hadserege.

Ennek az egészen tűrhető állapotnak vetett véget az 1899 február 15-én kiadott cári manifesztum, amely Finnország alkotmányát a legdurvább módon megsértette. Ezzel indult meg a legkíméletlebb eszközökkel dolgozó oroszosítás korszaka. Azokat a bátor hazafiakat, akik vonakodtak magukat az alkotmányellenes orosz rendeleteknek alávetni, megfosztották hivataluktól, bebörtönözték vagy Szibériába száműzték. Ez volt a finn szabadságüzdelemnek első szakasza, amely már ebben az időben Európa minden művelt nemzete előtt rendkívül rokonszenvesé tette a finn népet. Így történt, hogy a kultúrországok feliratokkal fordultak a mindenható cárhoz a finn nemzet szabadsága érdekében. Németország, Ausztria, Belgium, Dánia, Anglia, Hollandia, Franciaország, Magyarország, Olaszország, Norvégia, Svédország és Svájc tiltakozott feliratban a finn alkotmány megsérte miatt. Ezeknek a feliratoknak szövegét ki is adták egy »Pro inlandia« címet viselő, hatalmas albumban. A magyar feliratot akkor aláírók közül már csak ketten vannak életben: *Herczeg Ferenc* és *Szinnyei József* nyugalmazott egyetemi tanár.* Egy emzettekői bizottság vitte el a feliratokat Szentpétervárra, de a cár nem fogadta a küldöttséget.

Még keményebblett az orosz ököl, amikor egy fiatal finn lelőtte Helszinkiben *Bobrikoff* orosz kormányzót. Olyan férfiakat hurcoltak el, mint volt maga *Svinhufvud*, a Finn Köztársaság későbbi elnöke. Az otthonhagyottaknak pedig nem maradt más, mint az eljitzködés és a hallgatás. Ez alatt a hallgatás alatt azonban olyan tűz zsarátnokolt, amelyről csak keveseknek volt fogalm. Ez pedig a szenvedélyes hazaszeretet-

* Ma már egyedül *Herczeg Ferenc*.

nek lángja volt a finn ifjúság szívében. És ekkor következett be a nagy katasztrófa Oroszországban. Az 1917 márciusi forradalom ledöntötte a cári trónt. A vörös rém lett úrrá a teletetlen orosz óriáson. Ez ellen kellett a finn hazafiaknak a szabadságot kivívni. Ámde nem volt sem fegyverük, sem hadseregük. Ekkor mindenki Németországra gondolt. Tetterős finn fiatalok már a világháború elején kiszöktek Németországba. Itt önkénteseknek képezték ki őket és belőlük alakították a »27. prosz vadászászlóalj«-at. Ezek a harcosok most német hadianyagszállító hajókkal mind hazatörekedtek és jelentkeztek *Mannerheim* tábornok néphadseregébe. De *von der Goltz* pasa német tábornok vezérletével német önkéntes csapatok is viszonyozták a finn segítségét, úgyhogy sikerült levernü a vörös rémet. A finn nemzet hálás is volt a német nemzetnek. Az ország minden részében szobrok és obeliszkek hirdetik a német dicsőséget. A finn szabadságharcban elesett német katonák sírjait megátó gondossággal ápolják. Német ember aligha volt a legutóbi időkig szívesebben látott vendég bárhol ezen a világon, mint Finnországban.

* * *

A világháborút követő nagy újrendezés isét olyan feladatok elé állította a finnugor eredetű államot, amilyent a világtörténelem eddig is követelt népeiktől. Véelmezői lettek a nyugati kultúrának a barbár kelettel szemben amely időnkint *Dzsingizkán* idejétől kezdve hordáival elársztotta Közép-Európát.

A keleti veszedelem a világháborút megelőzen a pánszlávizmus imperialista törekvéseiben jelentkezett. A olsevizmus első időszakában úgy tünt fel, mintha e mozgalom meghalt volna. Pedig csak nyugodott. Már akkoriban többen jó magam még 1923-ban — jövendöltük, hogy ha a szovjeendszer nemzeti irányban fejlődik és orosz életformává alakúát, akkor a pánszlávizmus expanziós törekvéseivel fel fog éledni és veszedelmesebb lesz, mint valaha. A pánszlávizmus azért nem halhat meg, mert elpusztíthatatlan geopolitikaiottságokon nyugszik. Már Nagy Péter kijelentette, hogy ő em földet, hanem vizet keres. Neki meleg tengerre volt szüége. Olyan kikötőkre, amelyek nem fagnak be, mint a krotadti és pétervári. Péter cár óta a Baltikum volt Oroszországnaz ablaka, amelyen lát nyugat felől levegőt kaphatott. Nyilvánzó volt, hogy a történelmi és földrajzi szükségességek Szovt-Oroszországot is vissza fogják téríteni Nagy Péter nyugati politikájához. Csak az időpontnak kellett elérkeznie, hogy a svjet a »szent örökségeket« visszaszerezze és a pánszláv gondolatot még nagyobb hatóerővel elindítsa. Hogy a pánszlávizmus a multban nem tudott hatékonyabban érvényesülni, annak nem jelentéktelen

oka abban rejlett, hogy a szláv államok között is volt ellentét. Így északon Lengyelország és Oroszország, délen pedig Bulgária és Jugoszlávia között. Amióta azonban az utóbbi kettő megbékélve, baráti viszonyba lépett egymással*, Lengyelország pedig megszűnt, nem áll többé semmi a pánszláv imperialisztikus politikának terjeszkedési útjába. Az eddig kelet felé törekvő Németország és Oroszország között mostanáig ott voltak az orosz tábla széléről levált peremállamok. Ezek közül főleg Lengyelország biztosította az egyensúlyt. Minthogy pedig a lengyel nemzetközi politikával párhuzamosan halad a skandináv politika, Lengyelország keleti részének orosz fennhatóság alá jutása nemcsak a balti államok sorsát pecsételte meg, hanem megrendítette a skandináv államok helyzetét is. Mint ahogy pedig a balti államok közül ez az orosz nyugati hódító politika először velünk rokon kis Észtországot találta szívén, most a Skandinávia felé való törtetésnek legelőször másik testvér-országunk, Finnország esik áldozatául.

Azzal, hogy Németország leverte Lengyelországot és Oroszországgal együtt újból felosztotta, voltaképen a szlávok nagy egyesülésének lehetősége ismét előtérbe lépett. Amint Szovjet-Oroszország, kilépve eddigi elzárkózottságából, újból nagypéteri nyugati politikát követ, első feladata a balti és a skandináv államok rovására szabad utat biztosítani magának a Keleti-tengeren. Ha ez megtörtént, nyomban a Balkán ellen fog fordulni. És ha sikerült a régi hagyományos orosz politika szellemében a hidat a Baltikum és Konstantinápoly közt megépítenie, akkor az eurázsiai orosz birodalom olyan hatalmas keleteurópai államszövetséggel erősödik, amely az Északi Jeges-tengertől a Földközi-tengerig terjed. Ebben a tragikus geopolitikai helyzetben a Sárga-tengerig keletre húzódó óriási szláv birodalom nyomásának Románia és Magyarország aligha állhatna többé ellen. És a harapófogó összezárulásával megtörténhetnék az északi és déli szlávok egyesülése, vagyis megszűnhetnék az a csapás, amelyre még *Palacky*, a csehek mult századi nagy történetírója mutatott rá, nevezetesen, hogy a magyarságnak Középeurópába való bevonulása ékszerűen osztotta meg a szlávokat északiakra és déliekre.

Mindennek a nagyszláv politikának kedvez Németország teljes visszavonulása a Baltikumból, ami odáig ment, hogy még német véreit is kitelepítette arról a szent földről, amelybe a német lovagrend idejében hét évszázaddal ezelőtt mint »Mária országába« keresztes hadjáratokban folyt a németiségnek kivándorlása. Elméleti előkészítését segíti a német élettérelgondolás. Ennek egyik megnyilatkozása a nemzetiszocialista uralom hivatalos közjogásának, *Carl Schmitt* egyetemi tanárnak legújabb

* 1939 végén még ez volt a helyzet. (Szerk.)

könyve, amely a »birodalom« fogalmát új közjogi jelentésben úgy értelmezi, hogy az a népi erő lelki-szellemi expanziója a »nagyterésben« más kisebb népek egyéniségének lehető méltánylásával. Egy másik német közjogász, *Ernst Wolgast* pedig már ébren arról álmodozik, hogy az európai kontinens népeit három nagy birodalomban kellene egyesíteni: egy germán, egy román és egy szlávban. A mai német geopolitikusok láthatólag már egészen elfelejtik nagy kollegájuknak, *Friedrich Ratzel*nek félévszázaddal ezelőtt vallott azt a felfogását, amely a germán, latin és szláv népcsoportok mellett még egy negyediket is megkülönböztet Európában, és ez a finnugor népcsoport, amelybe az észteket, finneket és bennünket, magyarokat soroz.

Úgy látszik, a mi univerzalisztikus századunk nemcsak az egyéniségnek nem kedvez, de a kis nemzeteknek sem. A nagy dimenziókban eltűnnek a kis arányok, és a nagy tömegek korszakának kialakulása előtt állunk. Mily tragikum a népeink sorsának, hogy eddig a bennünket egymástól elválasztó tömérdek országhatár miatt panaszkodtunk, most meg idestova közös határunk lesz az orosz kolosszusba beolvasztott testvér-országainkkal.

Amde ebben a nagy világégésben is, amelyben az északi háború kihatásai reánk nézve végzetesebbeknek látszanak, mint a nyugatié, a nemzetek egyéniségük szerint méretnek meg. Már *Deák Ferenc* mondotta, hogy amiről önként lemondunk, azt örökre elveszítjük, de amit úgy vesznek el tőlünk, azt még visszaszerezhetjük. Milyen nagy eltérést mutat e tekintetben a cseh, a lengyel és a finn nemzet. Abból a hatalmas láncból, amely az Északi Jeges-tengertől a Földközi-tengerig védte a nyugati kultúrát, a lengyel már kiesett, a balti államok már meggyöngültek, most pedig a legészakibb védőbástyán a sor. Annál nagyobb meggondolásra késztet ez bennünket, mert olyan határaink vannak, amelyek Európa határai is. *Svinhufvud*, a finn nép nagy tanítómestere mondotta 1914-ben a finn országgyűlésben: »És ha jogrendünknek meg is kellene semmisülnie ebben a harcban, népünket semmiféle kényszeruralom sem semmisítheti meg. Valamely népnek életereje saját kiválóságától függ, valamint erkölcsi erejétől. Ezek olyan értékek, amelyek a bajonetek fölött állanak, értékek, amelyekhez az önkényuralom nem ér el. Fölöttük maga a nép határoz.«

A finn szabadságünnep alkalmából a finn történelem legkritikusabb órájában meleg testvéri kézszorítását küldi Kalev népének a magyar.

Csekey István.

Szuomi, a hősök földje.*

Irta: Dr. vitéz Nagy Iván.

A magyar mult östörténete a mondák világából tűnik elő, vagy helyesebben ott tűnik el számunkra hosszú ideig. Vitézkedő, harcias, lovas népként jelentünk meg a történelem színpadán a népvándorlás utolsó hullámainak taraján érkeve a keleti ismeretlenségből a Don alsó folyása tájára. Honnét érkezünk, hol volt ősi telephelyünk, melyik nagy népcsaládból hasadt le az a 200.000 főnyi kis nép, amelyik sok viszontagság után végre a Duna-Tisza táján alapított s tart fenn nehéz küzdelmek közepette immár több mint ezer esztendeje hazát magának, — sokáig, századokon át, a saját történelemelőtti időnk szürke ködéből nem bontakozott ki tisztán elébünk.

Sokáig csak a historikusokat foglalkoztatta a nagyszerű téma: *a magyarság eredete*. A mult század második felében azután egyre inkább bekapcsolódtak a kialakuló vitába nyelvészeink is, és hosszú, kemény, tudományos összecsapások, expedíciók és elmélyülő vizsgálatok eredményeképen kialakult a ma már köztudatba átment tétel: *a magyarság az uráli nyelvcsalád finnugor ágából ered*, amelyik későbbi időkben, a Krisztus utáni első fél évezred folyamán keveredett Ázsia felől érkezett bolgár-török népekkel, hogy így alakuljon ki a Kaukázus északi lejtőjénél és a Meotisz-tenger ingoványainak vidékén mai nyelvünk, anthropológiai sajátosságunk és különös vonzó erővel rendelkező nemzetiségünk, más népek számára is kívánatos életformáink, szóval azok az összetevők, amelyek együttesen adják és jelentik magát a »magyar népet.«

Nyelvészeink és történettudósaink legújabb, korszerű vizsgálatai szerint tehát kétségtelen, hogy *a magyar nép itt született Európában*; mi európai nép vagyunk, ősi alaprétegünk a finnugor, vagyis: irdatlan időbeli és sok ezer kilométernyi térbeli távolságok ellenére is a finnség és Északkelet-Oroszország Ural vidéki ugor törzsei a legközelebbi nyelvrokonaink.

A Volga folyam nagy hajlásának vidékén az Oka, Káma, Bjelaja és Ufa folyók környékén halászzattal, vadászattal foglalkozó úgynevezett zsákmányoló életformát folytató ős nép volt a miénk, amelynek fennmaradt szókészlete azonban azt bizonyítja, hogy fejlett családi életet élt és bizonyos magasabb szellemi műveltséggel, hitélettel is rendelkezett már.

* A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium által, az Iskolánkívüli Népművelés részére készítettett előadás. 60 diaposzitiv képpel. Az előadás és a diaposzitivek *ingyenesen* igényelhetők a népművelési titkárságok és irodák által a Diaposzitiv Központtól. (Budapest, V., Báthory-utca 12. Kultuszminisztérium.)

Krisztus előtt mintegy kétezer évvel az ősi finnugor nyelvesség felbomlott és két ág különült el egymástól: a keletre került ugorok és a nyugati részek finn-permi ága. Az előbbiekhöz tartoztak a magyarok, a vogulok és az osztjások, akik közül a két utóbbi kis nép át is került a Krisztus utáni X.—XI. században az Urál-hegység szibériai oldalára. A másik ág népei: a zürjének és a votjások, a mordvinok és cseremiszek, a finnek és ezek keleti ága: a karjalaiak, az észtek, a lívek, a vótok és vepszék. Nyelvrokonunk még a finn ágra indaként felkúszó lapp nép is, amely valószínűen nyelvcsere útján vált a finnugor nyelvcsalád tagjává.

Ezek közül a népek közül a mordvinok és a cseremiszek ott maradtak az őshaza területéhez közel, a Volga-könyök vidékén, a votjások és a zürjének az őshaza területétől északra eső vidékekre húzódtak, azoknak a folyóknak a mentén, amelyek a Jeges-tengerbe ömlenek. A finnek és az észtek a Balti-tenger két partján találtak új, végleges hazát. A lívek a mai Lettországbán 12 kis halászfaluban 2.300-an maradtak csak fenn, de még náluk is kisebb nép a vótok törzse, akik 705-en élnek Szentpétervár és Narva városa között azon a földön, amelyet Ingermanlandnak vagy finnül Inkerinek nevezünk. Itt laknak azonkívül a finn nyelvet beszélő inkeribeliek is, akik összekötő hídát alkotnak Karjala és Észtország között, úgyhogy Szentpétervár annak idején finn falvak helyére épült és Pétervárt még ma is Finn községek karéjazzák.

Ha rokonságunknak ezt a finnugor ágát vizsgáljuk, a statisztika egészen megnyugtató számot mutat nyelvcsaládunk nagyságáról. Ime! nem vagyunk olyan egyedül, nem vagyunk olyan árván, mint ahogy sokszor mondani szokták, sőt nem is vagyunk olyan kevesen: *huszonegymillió a számunk!* Olyan szám ez már, amely meggondolásra kell, hogy készítse mindazokat, akik világpolitikát intéznek Európának általunk lakott térségében. Nagy családunk legnépesebb ága az ugor, amelyhez mi magyarok is tartozunk, több mint tizenhárom és fél milliónyi lélekszámmal. Testvéreink, az obi-ugorok közül az osztjások száma valamivel meghaladja a húszezer lelket, de legközelebbi nyelvrokonaink, a vogulok száma már a hateret sem éri el. A votjások, a zürjének és a cseremiszek száma egyenként félmillió körül mozog, míg a mordvinek népe már másfélmilliót tesz ki. A finnség száma a karjalaiakkal együtt négyemillió, az észtek pedig 1,200.000 lelket számlálnak.

A finn és az észt törzsek a volgai őshazából lassú vándorlással, a mai Moszkva vidékén keresztül a kronstadti öböl táján érték el a Balti-tengert, és a Pejpusz-tó környéke lett a finn nép vándorútjának utolsóelőtti állomása. A Keleti-tengerhez elért finnség törzsei közül az úgynevezett szuómiak a mai

Észtország nyugati részeiről a szemközti partvidékre hajóztak át és kb. ott kötöttek ki, ahol ma Turku városának épületei emelkednek. A karjalaiak és a vepszék törzsei pedig a mai Leningrád vidékén keresztül a Ladoga-tó mellékét szállták meg és innét lassan húzódtak fel a Jegestengerig, másrészt a rengetegeken át való kitartó beszüremkedéssel eljutottak az akkor teljesen lakatlan finn föld belsejébe is. Ez a végleges finn honfoglalás kb. a Krisztus utáni VII. században fejeződött be.

Finnország területe 383.000 km², tehát nagyobb, mint volt Nagymagyarország. Szuómi földje valójában egy hatalmas gránittömbből áll, amely a Skandináv-félszigettel együtt a jégkorszak elvonulása után emelkedett szárazföldre. Északról déli irányban 1150 km. hosszú, és a legszélesebb kelet-nyugati vonala 600 km. Határainak hossza 4.700 km. volt, 1570 km. szélességben érintkezett a Szovjetunióval, 850 km-es közös határa van Norvégiával és 500 km-es Svédországgal.

A világtengerekkel két irányban is van közvetlen összeköttetése. A Keleti-tenger két nagy öble, a Finn-öböl, és a Boteni-öböl számos jó kikötőt rejteget, míg északon a Jeges-tenger felé Petsamo a kapuja.

Jóllehet Finnország az északi szélesség 60. és 70. foka között fekszik, éghajlata általában mégis melegebb mint másutt, ugyanezen szélesség alatt. A déli részeken 230—250 olyan nap van, amikor a hőmérséklet a 0° fölött van; az északi lapp területen pedig 160 az ilyen napok száma.

Az alig hullámos szárazföld hasonlatos a mi Dunántúlnk szerkezetéhez. Legmagasabb hegye északon emelkedik, de ez is mindössze 1324 méter magas: Haltiatunturi.

Szuómit az »ezer tó« országának szokták nevezni. Valójában 60.000 tó és tengerszem tükrözik földjén, a szárazföldi területéből 34.300 km²-t borítva be, vagyis akkora vízterületet alkotva, mint majdnem az egész Dunántúl. A magyarázata ennek, hogy az óriási vastagságú, néha 1000 m. magasságot is meghaladó őskori jégréteg lassú áramlással csúszott végig észak-déli irányban a gránitfelületen, azt gyöngébb pontjain lekarcolta, kivéste, kimélyítette és így csinált helyet a rengeteg tónak, patakmedernek, vizesésnek. Az óriás nyomás megszűntével különben a finn földnek a tengerből való emelkedése még ma is tart: *a finn tengerpart száz évenként egy méterrel emelkedik!*

A Turkunál partraszállt pogány finn törzseket a XII. században *Szent Erik* svéd király csapatai szorították keresztvíz alá. A finnek sokáig keményen ellenálltak a hódítóknak, sőt néhány év múlva ők hajóztak át Svédországba és feldúlták Sigtuna városát. Száz esztendő múlva azonban újabb svéd seregek Közép-Finnorszáig, majd a XIII. század végéig Karjaláig terjesztették ki hatalmukat és a kereszténységet. A XVI. század elején nagy

reformátoruk, *Agricola Mihály* későbbi püspökük átvitte őket a katolikus egyházból az ágostai hitvallású evangélikus egyházba. A lakosság ma 96%-ban lutheránus, alig 2% tartozik a görögkeletiek közé, míg a többi megoszlik. Zsidó egész Finnországban alig 4000 van. Az evangélikus érsek a turkui ősi katedrális mellett székel. Az Egyháznak nagy szerepe volt a nemzeti művelődés kialakításában: *Agricola* finn nyelvű bibliafordításával teremtette meg a finn irodalmi nyelvet, és a finn analfabéták elenyésző száma — 1%! — annak köszönhető, hogy püspökeik már a XVII. században olyan rendelkezést bocsátottak ki, hogy *csak azokat esketik össze, akik olvasni tudják a bibliát.*

A svéd hódítók Turkut rendezték be fővárosuknak. Itt emelkedett a helytartó palotája, melyben a XVI. század folyamán *János* herceg fényes udvartartást is vezetett. Itt alapították 1640-ben a XIX. század elején Helsinkibe áttelepített egyetemet. — Érdekes találkozása a véletlennek, hogy 1635-ben alapítja *Pázmány Péter* a nagyszombati, jelenleg budapesti egyetemet és *Gusztáv Adolf* 1632-ben a tartui észti egyetemet; a három finn-ugor nép első egyetemei tehát ugyanabban az évtizedben születtek. — A svéd impérium közel 700 esztendeje a finnek földjén nagyjában hasonlított a Habsburgok magyarországi uralmához: hol kemény elnyomás, hol ideig-óráig tartó kedvezmények és engedékenységek jellemezték ezt a korszakot. A svéd helytartók nyomása azonban lassan nemzetté kovácsolta össze az eddig külön életet folytató törzseket.

Az ország lakosainak száma 3.825.000. A déli részekben a népsűrűség 19 ember négyzetkilométerenként, Észak-Finnországban azonban csak 3, sőt a Lappföldön mindössze 5 km²-re jut 2—2 élő ember. A lakosság túlnyomó többsége, 60% a földből él, az iparosok száma 17, a kereskedőké pedig 4%. Sokan élnek a halászatból, melynél ugyanazokat az ősi halászó eszközöket használják még mai nap is, amelyeket valamikor mi is használhattunk az őshazában.

Azon a lakomán, amelyet *Hóman Bálint* volt kultuszminiszterünk 1937 október 22.-én adott, mikor *Hannula Uno* finn közoktatásügyi miniszterrel együtt aláírták a Magyarország és Finnország közötti szellemi együttműködés tárgyában létrejött egyezményt, a finn miniszter a következőket mondotta: »A kapcsok, melyek bennünket összekötnek, a távol multba nyúlnak vissza. A magyar »vér« és a finn »veri« szavak bizonyítják, hogy vérköttelekről van szó, melyet évezredek sem homályosíthatnak el.«

Nyelvészeink kimutatták, hogy köznyelvünkben 88%-ban finn-ugor eredetű szavakat használunk. Szókészletünkben a testrészek, a természeti tárgyak és jelenségek, számok és tulajdonságok, elemi cselekvések és állapotok, rokonsági viszonyok jelö-

lésére, vagyis a kezdetleges emberi élet fogalomköreire, csak finnugor alapszavakat használunk. A halászat kapcsán ezekből a közös szavakból, ha mesterkéltten is, de összeállíthatunk egy azonos csengésű mondatot: »Jég alatt eleven halak uszkálnak«, ami finnül így hangzik: »Jään alla elävät kalat uiskentelevat.«

A tavak mellett a finn földet 74%-ban erdők borítják. Több mint 25,000.000 hektárt tesz ki a sötétzöld erdők rengetegje. Egész Európában itt van aránylagosan a legtöbb erdő: *Finnország minden lakosára — a csecsemőkre és az aggokra egyaránt — tíz holdnyi erdő esik.* Az erdők több mint $\frac{1}{3}$ -a állami tulajdon, a megmaradt rész legtöbbször kisparasztoké. Hogy felfogjuk a finn erdők értékét, csak azt jegyezzük meg, hogy a finn erdőgazdák számítása szerint az erdő faanyagának évi növekedése 44,000,000 köbmétert tesz ki. *A fa — a »zöld arany« — tehát Finnország legnagyobb gazdagsága.* A favyágás, a faszállítás és a fafeldolgozás tekintélyes számú embernek ad munkát és kenyeret. A késő ősszel és tél folyamán ledöntött szálfákat vízi utakon szállítják a patakok és folyók a tengerpart felé. Ahogy nálunk a pásztoremberek élnek a maguk különleges, rideg férfielejét, úgy Finnországban a fauszatatók az igazi legények a gáton. Egy ilyen fauszatató legény szerelmes kalandjairól szól az egyik világhírűvé vált magyarra is lefordított finn regény: a »*Dal a tűzpiros virágról.*«*

A finn erdők gazdagsága az elmúlt svéd uralom féltékenységeinek köszönhető, akik ugyanis saját vasiparuk védelmében tilalmazták fűrésztelepek felállítását, úgyhogy Szuomiban csak 1861-ben kezdődött meg a nagyobb szabású erdőkitermelés, ami természetesen azt jelentette, hogy a középkori rablógazdálkodással szemben már tervszerű volt a kitermelés és a finn erdők nem estek úgy áldozatul, mint a karszti és a dalmát hegyvidékek rengetegei. A fűrésztelepek, a cellulose-, papír- és bútorgyárak évi kilencmilliárd finn márkát termelnek ki a fából, melynek exportjából a világ faszükségletének 20%-át tudják ellátni.

Megkönnyíti az ipartelepek szervezését a számtalan zúgó, vizesés, melyeknek erejét »fehér szén«-ként fogják be és alakítják át villamosárammá, így például a világhírű Imatra víz-esés generátorai 160.000 kw-t termelnek óránként, ellátva a sok száz meg száz kilométerre fekvő Helsinkit, Tamperét és Turkut közvilágítással és gyártelepeiket ipari árammal. Egész Finnországban 550.000 lóerőt állítottak ezek a vízművek a termelés szolgálatára. Még sok százezernyi lóerőt szolgáltató vizierő nincsen azonban kihasználva, úgyhogy Finnország részére még beláthatatlan keretben növelhető az iparosodás.

* Irta Linnankoski, fordította N. Sebestyén Irén (Athenaeum).

A halászok, a faüsztratók és a munkások mellett azonban a nemzet gerincét mégis csak azok a finnek alkotják, akiket a földdel és az éghajlattal való állandó küzdelem keményített és acélosított olyanokká, hogy az évszázados elnyomás sem tudta azután sem meghajlítani, sem megtörni őket. A *finn nép parasztnép*, a szó legnemesebb értelmében vett földművelő, akinek úgy kellett lépésről-lépésre elhódítani kicsiny szántóját a rengetegtől. Először ki kellett vágni a fákat, majd felgyújtani a tönköket és az így előállott hamuréteggel tudták csak valahogy termővé gazdagítani az erdőtalajt. A vidéki lakosság nem olyan faluszerű tömörülésekben él, mint aminőket mi ismerünk, hanem inkább tanyaszerű elszórtságban, mindenki a család nevére elnevezett birtokon, melyet — éppúgy, mint a magyar — nem szivesen enged idegen kézre. A svéd, majd az orosz uralom alatt is azonban adóterhekkel igyekeztek elnyomni a földtulajdonosokat, nehogy tehetős és ellenállóképes réteggé tudjanak erősödni. A finn szabadparasztok keze közül az egymást követő rossz termések következtében sokszor kicsúszott hát az ősi birtok és az egykori tulajdonos bérlővé vagy zselérré vált a saját portáján. A századfordulókor az országban már mindössze csak 110.000-en gazdálkodtak a paraszt családok közül a saját földjükön. Csak a függetlenné vált Finnországnak sikerült 1918-ban, majd 1922-ben két földreform törvénnyel gondoskodni arról, hogy azoknak a kezébe jusson a finn föld tényleges tulajdona, akik azt elsősorban megérdemlik, akik századokon át kemény munkával, gazdagító verítékkel termővé tették és vérhullató vitézséggel védelmezték. Rövidesen 220.000 új kiscgazda birtok alakult 10—20 hektár szántóval és ugyanannyi erdőszéggel, a nincstelenek számára pedig a nem korszerűen művelt, vagy oly nagy birtokokat vettek igénybe, amilyeneket nem maguk a tulajdonosok kezeltek. Igaz, hogy Finnországban már nagybirtokosnak tekintik azt is, akinek 100 hektárnál több mezőgazdaságilag művelhető földje van.

És hogy mennyire nem felel meg a valóságnak az a tétel, hogy a földbirtokok felaprózódása csökkenti a termelés eredményét, mutatja az utolsó 20 év finn termelési statisztikája. A földreform óta a megművelt területek 600.000 hektárral szaporodtak és addig, amíg 1917-ben 226.000 tonna rozs termett, 1937-ben már 431.000, míg 20 évvel ezelőtt csak 6.000 tonna búzát produkáltak, most 200.000 tonna a termés, és ugyanakkor — a kisbirtokokra jellemzően — a tojástermelés ötszöröséssé lett, a vaj háromszorosára, a sajtermelés négyszeresére emelkedett. Ezek az eredmények megcáfolhatatlanul igazolják, hogy a föld annak a kezében a legnagyobb érték, aki saját maga műveli, a földművelő gazdaemberében, a nem lekicsinyítő, de ellen-

kezőleg lebirhatatlan öserőt és munkaenergiát jelentő *szabad parasztéban*.

Fából épített csinos házaik ott húzódnak meg legtöbbször egy-egy erdei tisztáson vagy tó partján. A legtöbb finn gazdának ugyanis nemcsak szántóföldje, hanem erdeje is van, amelyből nemcsak a házépítéshez, hanem a földművelő és háztartási eszközökhöz is megkapja a faanyagot. A finn gazda éppúgy tud bánni a fejszével és a faragó késsel, mint nálunk a székely ezermesterek. Lehetőleg mindent maguk állítanak elő, ami csak a ház körül szükséges: bútortól a boronáig és a vajköpülő edényekig. Asszonyaik is ugyanúgy tudnak bánni a guzsallyal, a rokkával és a szövőszékkel, mint az erdélyiek. Ha betekintünk egy-egy finn szobába, akár csak Kalotaszeg vidékén látnánk egy gazda-lakást: búbos kemence, cseréptálok a falon, szöttesek az ablak előtt és a bútorokon. Valamikor ezeknek a gazdaházaknak belseje egy óriási pajtaszerű terem volt, amelyben együtt lakott nagyszülő, unoka, a vő és a meny, sokszor hetvenen (!) is egy-egy szobában. Ezekről mondták, hogy olyan távoli volt már a rokonság, hogy a szoba egyik sarkában lakó legény elvehette a másik sarokban lakó leányt.

Északi rokonaink konyhája azonban már nagyon eltér a mienkétől és étkezésük bizony nagyon szerény. Főtáplálékuk a burgonya, a káposzta és a hal. Hús kevés kerül az asztalukra. E helyett sok tejet isznak és a száztíz féle halból lakmároznak. A rántást és a gyúrt tésztát nem ismerik. Az északi kerületekben egy-egy rosszultermő évben bizony előfordul az is, hogy tavasz idején a kenyérlisztbe még a fenyőfa kérgéből is beleőrölnek. A kenyér sohasem friss és puha, mert rendszeresen egy-egy hónapra előre megsütik az egész kenyérszükségletet, malomkö nagyságú és formájú kenyerekbe, amelyeket azután a középső lyukon átdugott karvastagságnyi rudakra akasztanak fel. Friss kenyeret enni pazarlás volna! A szőlő nem terem meg Finnországban, úgyhogy boruk sincs. Főitaluk az árpalé, amely mellett oroszos votkát isznak.

Minden finn házhoz, illetve tanyához hozzátartozik az elmaradhatatlan gőzfürdő, a híres *sauna*. Kis faházikó ez, rendszerint tópartjára építve, amelynek közepén nagy darab kövekből rakott tűzhely-féle áll. Kéménye nincs, hanem a füst a kövek között szabadon terjed szét a szobában. Így persze az egész épület belseje szénfeketévé kormozódik. Vagy két óra hosszat tartó tüzeléssel bemelegítik a köveket, amelyek egész izzóvá tüzessednek, majd a füstöt keresztzellőzéssel pár perc alatt kihajtják, amikor a kövekből kiáradó meleg 70°-ra is felemeli a szoba hőmérsékletét. Sajtárokból hidegvizet loccsantanak az izzó kőtűzhelyre, aminek következtében csakhamar gőzzel telítődik meg az egész helyiség. A bútortat padokból és egy kb. másfél

méter magasan elhelyezett izzasztó polcból áll, amelyre létrán lehet felmászni. Rendesen teljesen levetkőzve, mintegy fél óra hosszát tartózkodnak a fürdőszobában. A vérkeringés gyorsítására friss nyirfagallyakból összekötött nyalábokkal ütögetik magukat vagy egymást, aminek következtében különös nyirfaillattal telítődik meg a levegő. A fürdés után kirohannak a közeli tó jéghideg vizébe vagy télen a hóba, és ott hűtik le magukat. Mivel ez kisgyermek-koruk óta hetenkint megismétlődik, a lehülésből fakadó tüdőgyulladás ismeretlen közöttük; ellenkezőleg: a hideg tűrésére fokozottabban alkalmassá teszi őket és titkát adja a téli háborúknban tanúsított nagyszerű finn edzetségeknek és ellenállóképességnek.

Valamikor az egész család apraja-nagyja, férfiak és nők együtt élvezték a gőzfürdő örömeit, sőt ha vendég volt, az is meghívást kapott, és jóvátehetetlen sértés lett volna annak el nem fogadása. Ma legtöbbször külön fürdenek a férfiak és külön a család nőtagjai. A fürdés azonban annak idején sem volt a finneknek dévajkodás és viháncolás, mint ahogy az talán nálunk lenne ilyen esetben, hanem *szent szertartás* ez, amely valójában a test edzését és az érzékek fegyelmezését szolgálja.

A svéd uralom nagy hasadást okozott a finn nemzet két rétege közt. A keveseből álló felső réteg, a nagybirtokosok és az értelmiségi réteg ugyanis teljesen svéd műveltségű volt. Gyermekeiket odaát neveltették Svédországban, kapcsolataikat az ottani királyi udvarral tartották, akár csak a mi mágnásaink Béccsel. A városok polgársága is közülük került ki. A nemzet másik része volt a finn parasztság, amelyik tiszta otthonaiban megőrizte ugyan ősei nyelvét, amelyet szövés-fonás közben, különösen asszonyai adtak tovább az unokáiknak, de amint a maguk egyszerű darabosságával nem tudtak tovább pallérozni. A finnek Széchenyiye *Snellman János*, a XIX. század első harmadában nemzeti munkatervet dolgozott ki a finn nép felemelésére. Ennek első tétele így hangzott: »*Vissza kell állítani a finn nyelvet ősi jogaiba!*« E jelszónak az lett az eredménye, hogy különösen egyetemi ifjúság és professzorai sokszor bizalmas összejöveteleken jöttek össze a finn nyelv kiművelésére. Megalakították az *Auróra-Seurát*, az Auróra-Kört, melynek működése következtében rövidesen mindenütt finn nyelven kezdtek beszélni a társaságokban, még azokban a körökben is, ahol azelőtt azt lenézett, paraszti dialektusnak tartották. A nemzeti újjászületés egyik előharcosa, *Arvidsson*, így fogalmazta meg e törekvések célját: »*Svédek nem vagyunk többé, oroszokká nem válhatunk, legyünk tehát finnek!*«

Különös erőre kapott a nemzeti mozgalom, amikor egy addig ismeretlen orvos, *Lönnrot Illés*, 1835 február 28.-án letette a FINN IRODADALMI TÁRSASÁG előadó asztalára a »*Kale-*

vala» első kéziratát. A világirodalom ismerői addig csak az indusok Mahabharatájáról, a görög hős mondák Iliászáról és a germán világ Niebelungen-Liedjéről tudtak, ekkor azonban ámuló csodálkozással figyeltek fel a kicsi és ismeretlen finn nép által megőrzött, ősi finnugor eredetű motívumokat tartalmazó nagyszerű népdalok énekeire, amelyek 22.000 sorban tartalmazzák a finn nép megszületésének csodálatos történetét. *Lönnrot* sokszor éhezve, fázva, a legelhagyatottabb vidékeken házról-házra járva, különösen Karjalában gyűjtötte össze a finn regösök és énekmondók ajkáról a Kalevala runóit, amelyek szépségét csakhamar az egész művelt világ elismerte és amelyeket mostmár együtt tanulnak az iskolás gyermekek a nagy görög verses mondákkal. A finn rege szerint »*Finnország a dalból született*», és ime: az addig alig ismert finn népet és hazáját valóban a Kalevala énekeinek csengő-zengő soraiból ismerte meg az egész világ. Magyarra már 1871-ben lefordította *Barna Ferdinánd*, majd az első világháború előtt újból *Vikár Béla*. Erről a fordításról mondta egyik neves finn kritikus: hogyha valamilyen kataklizma során elpusztulna a Kalevalának minden finn nyelvű példánya, de megmaradna egy *Vikár* által fordított magyar kiadás, úgy abból hibátlanul lehetne visszafordítani a legzengzetesebb finn nyelvre az egész hőskölteményt.

A Kalevala nagy fontosságát valójában akkor érthetjük meg, ha megtudjuk, hogy ez a hősköltemény ugyanúgy kezdete volt a svéd nyelv és kultúra igájába szorult finn nemzetnek, mint ahogy a magyar is ugyanezekben az évtizedekben bontakozott ki a latin és a német nyelv lelkeket és szellemeket behálózó gubójából. Írókat, művészeket és zeneszerzőket egyformán ihlett e csodálatos gazdagságú, gigantikus költemény. *Gallen-Kallela Akseli*, a nagy sikereket elért finn festőművész, ugyan csak a Kalevalán nevelkedett és különösen megdöbbenő erővel vetíti elénk e népi ének fenséges és mégis mesészerű alakjait és történéseit.

A nemzeti művelődés újjászületése a mult század utolsó harmadában már azt is elérte, hogy a finn koronataromány saját pénzt veretett, külön finn hadsereget is felállítottak és a svéd iskolák helyébe egymás után nyíltak meg a finn iskolák. A századfordulókor azonban egy cári ukáz megsemmisítette a finn nagyhercegség autonómiáját, és *Bobrikoff* főkormányzó megindította a legkíméletlenebb oroszító akciót. A finn hazafiak körében a nemzeti ellenállásnak kettős formája alakult ki: voltak, akik a passzív ellenállás sikerét hirdették, míg mások harcos szembefordulást követeltek. Végre egy finn hazafi agyonlőtte a főkormányzót; az orosz-japán háború kimenetele pedig meghozta a finn alkotmány helyreállítását, úgyhogy 1907-ben egybegyűlt a népképviselői alapon választott egy kamarás finn

parlament, melyben *először egész Európában* helyet foglaltak az ország képviselői között *az asszonyok is*.

1917 azután meghozta a százados álmot: Finnország függetlenségét. 1917 dec. 6-án kikiáltották a finn önálló államot, amelynek élére a német Vilmos császár sógorát, *Frigyes Károly* hesseni herceget hívták meg uralkodónak. Mielőtt azonban ő elfoglalhatta volna az új monarchia trónját, a német összeomlás új irányt szabott a finn nemzet jövődjének. A Finnországban állomásozó és bolsevizálódó orosz hadsereg összejárva a baloldali finn szociáldemokrata párt vezetőségével, 1918 jan. 27.-én megszállta a fővárost és megkezdte a maga vörös rémuralmát. Az ideiglenes finn kormány tagjai az északi paraszti vidékekre menekültek, ahol *Mannerheim Gusztáv* báró, volt orosz cári tábornok szervezte az ellenállást. A földből és a semmiből teremtette meg hadseregét. Fegyverük nem volt. Váratlan rajtaütéssel megtámadták hát a közelben állomásozó orosz hadosztály táborát és így az ellenségtől szereztek fegyvereket és felszerelést. Hóban és fagyban, dermedt hidegben indult meg a »*fehér sereg*«, hogy a Németországból segítségül érkezett csapatokkal együtt két tűz közé szorítsa a vörösöket. A kemény harcokban sok testvérvér folyt el, de április 13.-án *Mannerheim* tábornok vezérkarával belovagolt Helsinkibe.

A finn főváros a déli gránitpartok egy nyugodt öble körül emelkedik az országnak művelődési és ipari centruma 300.000 lakossal. Jegyezzük meg jól, hogy Finnország fővárosa *nem* Helsingfors (ez a város svéd neve), hanem *Helsinki* és ha finn testvéreink előtt Tammerfors-ot, Viborg-ot, vagy Åbo-t mondunk, ugyanúgy sérti a fülüket, mintha mi az Ofen-Pest, Kronstadt (Brassó), Hermanstadt (Nagyszében) vagy Oedenburg (Sopron) nevet halljuk. A város főterén áll a katedrális, amely előtt *Sándor* cár impozáns szobra áll még ma is, emlékeztetéré annak, hogy a finn nép hálás uralkodója iránt még akkor is, ha az orosz volt, de ha alkotmányosan és igazságosan uralkodott. A tér egyik oldalán a minisztériumok palotája emelkedik. Finnországban ugyanis kilenc minisztérium van, de valamennyi elfér *egy* (!) épületben. A tér másik oldalán emelkedik a Turkuból áttelepített egyetem, melynek klasszikus stílusban épített könyvtáráépülete gazdag magyar gyűjteményt is őriz.

Finnország köztársaság. Élén a hat évre választott elnök áll, akit az általános választójog alapján kiküldött 300 elektor választ meg. Minden finn férfi és nő, ha a 24. életévét betöltötte, jogosítva van résztvenni az elnök- és képviselőválasztáson. A kormányt az elnök nevezi ki, de bírnia kell a képviselőház bizalmát is. Joga van azonkívül az elnöknek a képviselőházat fel

is oszlatni. A képviselőháznak 200 tagja van, akiket 3—3 évre választanak.

A finn föld gránitalapzata talán a kiinduló pontja annak a monumentális építkezési stílusnak, amelynek első nagyszabású alkotása volt Helsinki óriási pályaudvara, *Saarinen Eliel* megkapó alkotása. Ezt a stílust folytatták a *Nemzeti Múzeum* épületénél és a *Nemzeti Színház* palotájánál is. Itt talán megjegyezhetjük, hogy egyik legtöbbször játszott színdarab *Herczeg Ferenc* »Gyurkovits lányok« című darabja volt, legutóbb pedig *Kodolányi János* »Földindulás« című darabját mutatták be nagy sikerrel. Igen érdekes a város egyik újszerű evangélikus temploma is.

Helsinki a szép szobrok városa. A finn nemzeti himnusz költője, *Runeberg*, ugyan még svéd nyelven írta költeményeit, de mégis a nemzeti öntudat és a harci szellem egyik legnagyobb erejű felébresztője volt. Ő írta meg *Swärd Lotta* történetét Lotta asszony markotányosnő volt a XVIII. század végének svéd-finn-orosz harcaiban. Fiatal volt és csinos és így csakhamar felesége lett egy vitéz őrmesternek. Mindenüvé követte a csapatokat, kis kocsijáról élelmet és pálinkát árulva a katonáknak. Az egyik ütközetben férje is elesett. De Lotta asszony továbbra is ott maradt a csapatnál. Szépségét és fiatalágát elvitte az idő, de megmaradt a szíve: az ütközetek után ő kötözte be a katonák sebeit, ő fogta le a haldoklók szemét és ütközet előtt ő nyújtotta szíverősítőül a pálinkás butykost is. Így lett Lotta asszony a finn katonanők szimbóluma. Mert az önállóvá lett Finnországnak egyik első dolga volt, hogy megszervezze előre, egy biztos várt orosz-finn háború esetére a finn asszonyok sok-ezres seregét is. A finn nők önként és áldozatkészen öltötték magukra a szürke egyenruhát. Szőke hajukat a táborisapka alá fésülték és az ágyudörgés okozta remegés félelmét elrejtették a zubbonyuk alá. Odaálltak a tábori konyhák gulyáságyui mellé, leültek a telefonkészülékekhez, kerékpárra kapva futárszolgálatot teljesítettek és kötözték a sebesülteket a frontok tűzvonalaiban, úgy ahogy Lotta-esküjük előírta: »Becsületszavamra fogadom, hogy lelkiismeretesen és hűségesen segíttem a sereget a *hit, az otthon és a haza védelmében*«.

A finn munka szimbóluma is ott emelkedik Helsinki utcáin a »kovácsok« erőtől duzzadó szoborcsoportozatába. *Sibélius*nak, a legnagyobb finn zeneszerzőnek a szobra is itt fehérlik. Első sikerét ő is a *Kalevala* egyik érdekes alakjáról, *Kullervó*ról írt szinfóniájával érte el. Muzsikájában ugyanazok a motívumok csendülnek fel, amelyeket ott hallott az erdők mélyén, mikor megleste a pirkadó hajnal idején a fák ébredését. Azon a nyelven szólalt meg, amelyet mindenki értett: elsírva az orosz elnyomatás keserveit, de felharsonázva a nemzeti öntudat egyre

erősödő érzéseit is. *Sibélius* a maga isteni tehetségével ép úgy bevitte a világ leghíresebb koncerttermeibe a finn népi dallamokat, mint ahogy hazánkban *Kodály* és *Bartók* a magyar paraszti melódiákhoz fordultak. Amikor egyszer megkérdezték *Sibéliust*, hogy hogyan születtek meg lelkében ilyen csodálatosan harmóniává egyesülten a legszebb melódiák, a finn favágók utódja így felelt: »Nem csináltam mást, mint hallgattam a fenyők zúgását, melyeknek tövénél a házam állott.«*

Ezt a Helsinkit bombázták orvul orosz repülőök sokszor. Finnország nem volt felkészülve a háborúra, de napok alatt fegyverbe állt az egész nemzet. A »104 napos hadjárat« egyike volt a hadtörténelem legnagyobb fejezeteinek. Ez az újabb orosz rajtaütés sem volt más, mint sok száz évvel ezelőtt a novgorodi fejedelmek nosztalgiája a nyugati műveltebb és gazdagabb népek területe felé. Mint ahogy Közép Európát a déli végeken mi magyarok védtük saját életünk, földünk és városaink feláldozásával, ugyanúgy most rombadólt falvak, felégetett városok, elpusztított gyárok és az ősi földet elhagyott százezernyi menekült hirdette, hogy messze északon a finnugor népek egy másik kemény törzse most meg az északi államokat védte meg a keleti barbárság és annak győzelme esetén az iszonyatos jövő minden borzalmatól. 27.000 hősi halott és 40.000 sebesült volt a finn veszteségi listákon, de a szovjet lényegesen nagyobb árat fizetett: a halottak száma legalább 300.000 volt, a súlyosan sebesültek, a rokkantak és eltűntek ennél is többen. Elpusztult majdnem ezer repülőgépük és közel 2000 páncélos harckocsi. *Mannerheim* tábornagy március 14-én kiadott utolsó hadparancsában ezt a küzdelmet így jellemezte: »Büszkék vagyunk, mert most is teljesítettük történelmi hivatásunkat — a nyugati civilizáció megvédését, amely századok óta örökségünk. De most ennek ez örökségnek az árát az utolsó fillérig meg is fizettük a nyugati országoknak.« Büszke önérték és keserűen csendülő vád érzik ki ezekből a szavakból. *Mannerheim* tábornagy immár másodszor biztosította életében a szabadabbá vált finn nép szebb jövőjét. Majd 1941. júniusában harmadszor is kardot rántott az ősz hadvezér és diadalmas csatákban nemcsak a moszkvai békében elvesztett területeket foglalta vissza, hanem megszállta az ősi finn földet: Karjalát is.

Pedig 1939-ben a finnek nem háborúra készültek, hanem az ifjúság legnemesebb világversenyét, az olimpiai játékokat készítették elő, amelynek megrendezését azért kapta meg Finnország, mert a kicsiny nép számtalan versenyben mutatta meg sportbeli kiválóságát. (Nurmi!) A finn sportolóknak azonban nemes verseny helyett arra kellett összefogniuk, hogy megvédjék

* Lásd *Prahács* Margit cikkét az »Északi Rokonaink« 3. számában.

földjüket és hitük szent templomait, amelyeknek csarnokaiban annyiszor szállt fel az ének a gondviselő Istenhez. Meg kellett védeni elsősorban a legősibb finn területet, Karjalát. *Ami nekünk Erdély, az a finneknek Karjala.* A finn nagyhercegség területéhez eredetileg csak a déli rész tartozott, Viipuri városával. A keleti és az északi tartományokra a novgorodi kapzsi fejedelmek hamarosan rátették kezüket. A prémeket értékesítő törzseket egymás után szorították igájukba, a vallásukat is rákényszerítve a még pogány népre: görög-keleti hitre térítve őket. A valóságban azonban a karjalaiak megmaradtak, amik voltak, ősi hitüket, regéket, legendákat, szertartásokat kedvelő és tudó pogányoknak. A Kalevala történetei itt éltek a legélénkebben és a legtovább. Néha fellázadtak elnyomóik ellen, de kegyetlen megtorlás következett. A világháború végével Karjalában is kitört a szabadságharc. A két tartomány, Viena és Aunus népe rátámadt a bolsevik hordákra. Finn szabadcsapatok siettek segítségükre, és Uhtuában nemzeti kormányt alapítva bejelentették a világnak *a független Karjala megalakulását.* A Finn- és Oroszország között kötött békeszerződésbe azonban nem sikerült felvenni Karjala önállóságának elismerését. Újból bolsevik csapatok vonultak be Karjala földjére és kegyetlen megtorlást hoztak szuronyaik hegyén. Az ellenállás egyik főfészké volt a kicsiny *Repolá.* A szabadságharcosok lelke pedig itt a 21 éves *Sivén Bobi,* az ifjú finn egyetemi hallgató, akinek kötelessége lett volna a békeszerződés értelmében a községházáról bevonni a finn lobogót. Ő azonban nem tudta túlélni ezt a szégyennapot. A parancsot teljesítette ugyan, de a szívébe golyót röpített. Nem tudta túlélni szülőföldje elvesztését. Társai hazahozták holttestét, és azt a golyót, amely a fiatal szívet átjárta, az Akadémiai Karjala Egyesület *zászlószalagjába varrták.* Ez az egyesület volt az, amelyik két évtizeden keresztül egy pillanatra sem hagyta megnyugodni a finnek az ősi föld iránti vágyakozásában. Ebből az egyesületből kerültek ki a legvitézesebb önkéntesek, a legtöbb hősi halott, ami nem is csoda, mert az egyesület új tagjai, *Sivén Bobi* szívét átjárt golyóra téve ujjukat, ezt a fogadalmat mondták: »Zászlónk előtt mindenre, ami számomra szent és drága, fogadom, hogy munkámat és életemet hazámnak, Finnország nemzeti ébredésének, Karjalának és Inkerinek, Nagy-Finnországnak szentelem. *Amint az örökkévaló Istenben hiszek, úgy hiszek Nagy-Finnországban és hazám nagy jövőjében!*« Nem lehet csoda hát, hogy amikor békében így készül elő egy nép ifjúsága, az a küzdelemben is megállja a helyét.

Az ország ipari központja *Tampere.* Főleg a textil- és ruházati ipar nagy üzemait találjuk itt, de van Finnországnak nem egy gépgyár is; üvegipara 250 évre tekinthet vissza, a fővárosban lévő porcellán gyára pedig legnagyobb Észak-Euró-

pában. Kereskedelmi élete is élénk. Ennek legnagyobb részét *szövetkezetek* bonyolítják le. Hitelszövetkezeteiknek 145.000, szövetkezeti tejüzemeiknek 75.000 és vásárló szövetkezeteiknek 600.000 tagjuk van. A különböző szövetkezetek száma 7500. Tamperéből gyönyörű ligetes tájakon keresztül juthatunk az ország északi részébe, a Jegestenger partjaihoz. Itt nyílik a petsamoi kapu, melynek közelében vannak azok a híres nikkeltő bányák, melyeknek birtoklása felkeltette a szovjet vágyát erre a területre is. Itt élvezhetjük a híres finn »ezüstös éjszakákat«. A nyári nap-éj egyenlőség idejétől, Szent Iván napjától kezdve este 11 óráig is teljesen nappali világosság uralkodik, úgyhogy szabadszemmel kényelmesen lehet ebben az időben olvasni, és reggel 2 óráig már újból teljes fényével felragyog a nap, mégpedig — szinte hihetetlen a szemlélőnek — ugyanott, ahol lenyugodott. Ezekben az időkben a Lappföldön viszont két hónapig keresztül egyáltalában nem nyugszik le a nap. Persze ezeknek a nappali éjszakáknak meg van aztán a téli börtje is, mert az északi részekben hat hónapig tart az állandó szürkület, és a déli városokban is d. u. 3-kor már fel kell gyújtani a lámpát.

Erre a békés, munkás, nagyszerű népre tört rá a bolsevik horda. Mint ahogy a helsinki szépművészeti múzeum egy gyönyörű képe mutatja: gonosz gyermekek kövel sebesítették meg a velük együtt játszó béke angyalát. A finn föld szülöttje, *Kallio Kyösti* volt akkor a köztársaság elnöke, aki onnét került ki egy északi paraszt tanyáról, amelynek földjét családja 200 esztendő óta túrta. 1907 óta állandóan tagja volt a parlamentnek, 17-szer volt miniszter és a parlament elnöke, és végül a köztársaság elnöki polcára emelte őt, az egyszerű gazdaembert, a nép bizalma. Az ő nevéhez fűződik az orosz háború megvívásának otthoni megszervezése. Az újabb győzelmet már sajnos nem érte meg, amikor láthatta volna, hogy a finn seregek diadalmasan lépnek át az ősi határokon a keleti testvérek felszabódítására.

Helsinki kikötőjének egyik partján hatalmas szoborcsoportozat hívja fel a külföldről érkezők figyelmét. Az a címe: »*A hajótöröttek.*« Egy sziklaormon kétségbeesett kiáltással és kendőbogatással akarja felhívni magára a figyelmet egy apa, akinek lábához kuporodik a felesége, magukhoz ölelve gyermekeiket. Ezt a szobrot még az orosz uralom alatt állították. Mindenki tudta — csak az oroszok nem — hogy ez a szobor valójában nem hajótörött utasokat ábrázol, hanem az elnyomatás alól felszabadulni kívánó Finnország kétségbeesett segítségkiáltása a művelt világ közvéleményéhez. Akkor még másoktól vártak segítséget, azóta tudják, hogy *egy nép csak magára hagyatkozhatik.*

Amint Trianon után megszületett jelszavunk, a »Nem, nem soha!« úgy a moszkvai békediktátum után a finneknel is új jelmondat hangzott el: »Kaikki takaisin ja vähän lisää!« — magyarul: »*Mindent vissza és még valamit hozzá!*«

Akárcsak nálunk, a legmélyebbre való zuhanás idején, északi rokonainknál is a rendíthetetlenül való bizakodás, a szebb jövőben való meg nem szűnő reménykedés, a nemzeti imperializmus szimbóluma ez a mondás. Mert finn testvéreinknek nemcsak Viipuri, Sortavala vagy Salla környéke fáj, de az a Kelet-Karjala is, amelynek népe az első világháborút követő években még nem tudta kivívni velük együtt szabadságát. Hinnünk kell, hogy a mostani világhatalmából, amikor Európa új rendjéért a finn és a magyar seregek vállvetve küzdenek, győzelmesen fogunk kikerülni és a mindkettőnket fenyegető bolsevik-szláv veszedelmet annyira meg fogjuk törni, hogy hosszú századokon át békésen és szabadon fog tovább lengeni nemcsak a háromszínű zászló a Kárpátok egész láncolatán, hanem a finn lobogó is az ősi Szuomi sziklás partjain.

Az észti paraszt élete.

Irta: *Suhayda Tibor.*

Amikor az ember útrakel, hogy ország-világot járva ismereteit bővítse, hogy szórakozva tanuljon, utaztatása közben rendszerint azok a dolgok érdeklik közelebről és leginkább, amelyek hivatásával függnek szorosabban össze.

Én hivatásomat tekintve, *gazda* vagyok, érthető és menthető tehát, hogy az én érdeklődésemet elsősorban a gazdálkodással, a mezőgazdasági termeléssel kapcsolatban álló berendezkedések és életmegtörekvések vonják magukra s hogy főképen ezek kötik le a figyelmet.

Igy történt ez velem természetesen *észtiországi* tartózkodásaim idején is. Ezért van az, hogy az észtiországi mezőgazdaságról, illetve az észti paraszt életéről igyekszem itt most néhány egészen vázlatzerű képben röviden beszámolni.

Hangsúlyozni kívánom, hogy nem szakelőadás, még kevésbé tudományos értekezés tartása a célom, hanem csak egészen egyszerűen elbeszélem, hogy mit láttam én gazdaszemmel Észtiországban, hogyan láttam az ottani mezőgazdasági termelés

helyzetét és menetét, s milyenek találtam az e termelés központjában foglalatoskodó észtl parasztcsalád életét.

Előljáróban szabad legyen megjegyeznem, hogy engem az észtekhez — finn-ugor rokonságunkon felül — szorosabb, mégpedig családi kapcsolatok is fűznek. Ugyanis én a népeink között fennálló rokonsági kapcsolatok tudományos téren történő ápolása helyett e rokoni kapcsolatok gyakorlati megteremtése és fenntartása terén tettem úttörő, kezdeményező lépéseket, amennyiben a legelsőkhöz tartozom, akik észtl leányt hoztak magukkal magyar feleségül. Azóta — nagy örömünkre — akad már belőlük több is, amennyiben számuk — mint hallottam — az egész közelmúlt napokban történt legutóbbi észtl-magyar házassággal, számításom szerint éppen elérte a tizenkettőt.

Legyen szabad azt is megjegyeznem, hogy az én észtl sógorom viszont — nővére helyett cserébe — magyar leányt vitt innen tőlünk haza észtl feleség gyanánt.

Szives elnézésüket kérem e teljesen személyi természetű kilengésemért. Erre azonban csak azért tértem ki, mert magyarázatát akartam adni annak, hogy tulajdonképpen mi késztetett arra, hogy 1929-től 1939-ig, tehát 11 egymás után következő éven át, teljes nyári szabadságomat Észtországban töltöttem, ami által éveken át volt módomban az észtl földet, az észtl népet, tehát az észtl parasztot is megfigyelhetni és közvetlen érintkezés útján alaposan megismerni.

* * *

A mezőgazdasági termelés kérdései iránt, már csak a mostani háborús viszonyok következtében megnehezedett élelmezési gondokkal kapcsolatban is, ma már a városi közönségünk is mindinkább élénk érdeklődéssel viseltetik, s eközben többé-kevésbé kezdi megismerni a gazda foglalkozását is. Remélni merem tehát, hogy talán az általam elmondandók között is akad valami olyan, amit már csak összehasonlítás nézőpontjából is, esetleg nagybecsű figyelmükre méltatnak Kedves Hallgatóim.

Bevezetésként *Észtország mezőgazdasági helyzetét* általánosságban, egészen vázlatosan a következőkben világíthatom meg.

Az 1918. február 24-én önállóan nyilvánított, s 1922-ben a nyugati államhatalmak által független államnak elismert, s az akkori Népszövetségbe felvett, új Észt köztársaság tökéletesen tönkretett gazdasági helyzettel találta magát szemben. Ezért a gazdasági élet legsürgősebb talpraállítása volt az új állam életképességételének első előfeltétele. Ennek az építómunkának során a legelső, a legtöbb és a legnehezebb tennivaló éppen a lezúllott mezőgazdaság újrászervezése terén mutatkozott.

A felszabadító háború és a forradalmak következtében tönkrement, kifosztott, túlnyomórészt nagybirtokokon a termelés teljesen megszűnt. A teljes gazdasági csőd veszedelme fenyegette az országot. Ezzel szemben viszont gondoskodni kellett a szabadságharcban résztvevő s onnan visszakerült észt harcosok, katonák jogos igényeinek kielégítéséről is, akik munkaalkatmal és hajlékot, otthont követeltek a maguk és a családjuk számára.

Ezekben a kétséges, mozgalmas, nehéz időkben veszedelmes lett volna soká tétovázni; gyors, gyökeres és célravezető intézkedésekre volt szükség.

S az új köztársaság felelős vezetői szerencsésen megtalálták a célravezető utat, mégpedig a *gyökeres földbirtokreformban*, amely valóra váltotta az ahhoz fűzött várankozásokat, s átsegítette az észt népet az államalakítás minden kezdeti nehézségén. A földbirtokreform végrehajtásával ugrásszerűen felszokott a mezőgazdasági üzemek száma, mert a felosztott — s kisbirtokokra, családi üzemekre felosztott — nagybirtokokból, uradalmaiból a munkásnép nagy tömegei jutottak föld birtokába. Ez az intézkedés levezette az addig nincstelen, türelmetlen és ellenséges indulatú munkástömegek elégedetlenségét, s általános nyugalmat teremtett az egész országban.

A saját ingatlanhoz juttatott kiseberek — most már mint letelepedett parasztok, kisbirtokosok — a fennálló társadalmi rendbe beleilleszkedve, az állameszme hűséges szolgálatába léptek, s hozzákezdtek a termelő munkához.

Egészen csodálatos, hogy ennek a földbirtokreformnak, azaz a mezőgazdasági nagyüzemek felaprózásának következtében a mezőgazdasági termelés nem esett vissza, sőt ellenkezően, néhány átmeneti év után mind a termelés színvonalá, mind a terméseredmények emelkedtek a felszabadító háború előtt elért eredményekkel szemben.

Ez azzal magyarázható, hogy az észt államhatalom a földbirtokreform végrehajtása után *azonnal, alapjaiban átszervezte, átállította* a mezőgazdasági termelés rendjét, azonfelül, hogy a letelepített és földhözjuttatott észt parasztokat hosszúléjratú, olcsó hitelhez juttatva lehetővé tette, hogy a részükre kiosztott telken építkezessenek s kisgazdaságukat felszerelhessek. Ez az átszervezés nagyon rövid idő alatt, szakszerűen és szerencsésen történt, amennyiben a mezőgazdasági termelésbe a háború előtti len- és burgonya termesztésen, valamint az állathizlaláson felül, az eddig alárendelt szerepet betöltő tejgazdaságokat is nagyon belterjesen bekapcsolták.

Angol- és németországi piacokat szerezve, dán mintára megszervezték a *minőségi tejtermékek* előállítását, a tejipar melléktermékeinek értékesítése céljából pedig a tejüzemekkel kapcsot

latosan bacon-sertések előállítását szervezték meg. A mezőgazdasági termelés egész vonalán a több, de emellett a minőségi termelést vezették be, ami iránt az észti parasztság kiváló fogékony-ságot árult el. Sikerüknek éppen ez az egyik leghatásosabb tényezője. A birtoknagyságokban és a birtokviszonyokban, valamint a mezőgazdasági termelés irányában és rendszerében meghonosított mélyreható, de szerencsésen megválasztott ezek a változások lényeges mértékben — mégpedig kedvezően — befolyásolták a széles néprétegek munkakedvét és életszínvonalát, s ezzel közvetve jótékonyan hatottak Észtország egész közgazdaságára is.

Az állami önállóság két évtizede alatt *Észtország tipikus mezőgazdasági állammá fejlődött*, amennyiben az ország legterjedelmesebb és legjelentősebb termelési ágazatát a *mezőgazdaság* teszi, minthogy a keresetképes lakosság túlnyomó többségét (68.5%-át) a mezőgazdaság foglalkoztatja, továbbá, mert a mezőgazdaságból származik a nemzetgazdasági össztermelés leglényegesebb része, s a kiviteli cikkekért befolyó összegekben a mezőgazdaság szolgáltatja annak a devisának a legnagyobb részét, amely a külföldről behozott áru értékének kifizetésére szükséges. Nem hagyható azonban figyelmen kívül az sem, hogy Észtország — önállóságának legutóbbi éveiben — az iparosítás terén is hatalmas lépésekkel haladt előre. Ennek ellenére Észtország mezőgazdasága az 1937—1938-as években egészen korszerű és lendületes fejlődést mutatott minden termelési ágazatban.

Észtország jellegzetes parasztállam. Ez azt jelenti, hogy a tipikus észti parasztbirtokokon (mezőgazdasági kisüzemekben) kívül alig akad néhány nagybirtok (amely a *mi* fogalmunk szerint azonban legfeljebb csak középbirtok nagyságu), de ezek is legnagyobb részt az észti állam tulajdonába tartoznak s mezőgazdasági szakoktatási, kísérletügyi, szaporító, nemesítő vagy mintagazdaságokként kezeltenek.

* * *

A mezőgazdasági termények és termékek előállításához háromféle termelési tényezőre van nélkülözhetetlenül szükség. Mégpedig a természeti erőkre, amelyek a termőtalajt és az éghajlatot szolgáltatják, a tőkére, amely az ingatlanok megszerzését, a felszerelések beszerzését, s az üzemi kiadások fedezését teszi lehetővé és végül a munkára, amely mozgást, életet visz bele a termelésre készen álló mezőgazdasági üzembe.

Ezt a most említett harmadik termelési tényezőt a mezőgazdasági üzemben a *dolgozó ember*, az ő szellemi képessége, az ő testi ereje szolgáltatja.

Az észti kisbirtokok családi üzemeinek is, tehát a *gazda*, a *paraszt* a lelke, a motorja, a mozgatója.

Ismerjük meg hát, milyen az észt paraszt lelki és testi alakata, milyenek a képességei, hogyan él, miképen tevékenykedik mint a mezőgazdasági termelés vezérlő tényezője.

Tanyarendszer lévén Észtországbán is, az észt gazda — akár csak a mi alföldi magyar parasztunk — rendszerint távolabb a községtől, künn a földjén, a tanyáján él. A feltűnően jókarban tartott állami közlekedési utakról, minden egyes tanyaara minden időben feltétlenül járható jó bekötőút vezet, rendszeren fasorokkal szegélyezetten.

A *tanya* a földbirtok helyesen kiválasztott, legalkalmasabb helyén, célszerűen és szakszerűen fásított, megfelelően tágas beltelkén épül fel. A *lakóházat* jól beállított, gondosan kezelt *díszkert* övezi, amelyben színes virágágyak és árnyatadó ültetvények váltogatják egymást. Ehhez helyesen telepített, jól gondozott (trágyázott, tisztogatott, nyesett, öntözött) *gyümölcsös* és *konyhakert* csatlakozik, amelyben a szőlőn, a kukoricán és a dinnyén kívül majdnem minden megterem. A *gazdasági épületek* téres gazdasági udvarban vannak. Mindenütt rend és tisztaság látszik.

A kisebb-nagyobb lakóház rendszerint simára gyalult deszkával burkolt fagerendákból, kőalapon épül, s legalább egy részében alá is van pincézve. A házon elegendő számú, megfelelő nagyságú ablak van. A külső falakat rendszerint olajfestékkel mázolják be, hogy az időjárás viszontagságainak ellenálljanak. A *lakás* száraz, meleg, levegős, napos, derűs, szóval: egészséges. Beosztása, berendezése egyszerű, de célszerű. A rend és a tisztaság kifogástalan benne. A lakás a birtok nagyságához, a parasz vagyoniállapotához és a család tagjainak számához mérten több-kevesebb (3—6) szobából, valamint konyhából, előszobából és kamrából áll. A legtöbb helyen az egyik szoba feltűnően nagyméretű, (30—40m² alapterületű) és sokablakú szokott lenni. Ez a szoba (az ú. n. saal = terem) szolgál az elég gyakori vendégfogadás és a családi ünnepélyek céljaira. Berendezése is e rendeltetéséhez igazodik, rendszerint csak hosszú asztal, pohárszék, sok szék és pad szokott lenni benne.

A *lakás berendezése*, bútorzata, általában kevés, a lakás nem zsúfolt, mozgási lehetőség van benne. Minden legszükségesebb bútort azonban megtalálunk itt, de leginkább egyszerű, tartós, festett kivitelben. E téren fényezésnek még csak nyomát sem látjuk sehol. Kárpitozott, kényelmes ülőbútort csak a legmódosabb paraszcsaládok otthonában találhatunk elvéve. Zongorát azonban annál többet. S ha zongora nem is, de valamilyen hangszer: citera, gitár, mandolin, hegedű vagy harmonika minden parasztháznál akad. Sok parasztgazda lakásába a távbeszélőt és a rádiót is bevezették. Feltűnő, hogy a rádió-

készülékek legnagyobb része falusi amatőrök jól sikerült készítménye. Néhány családi fényképen és fényképnagyításon, színes vagy egyszínű nyomaton kívül, a lakás díszítéséül szolgáló jobb képet, festményt kivételesen lehet csak a parasztházakban látni. Annál gyakoribb azonban a lakás díszítéséül szolgáló szobanövény, de főképen a sok-sok, szebbnél-szebb, értékes házi szöttek: szőnyeg, asztal- és ágytakaró, függöny, terítő, kézimunka és ezekhez hasonlóak. A paraszttasszonyok, parasztleányok valóságos művészei a *házi fonás és szövés* mesterségének. A szövőszéket — rendszerint külön munkaszobában (a lakóház amanzard, azaz padlásrészében) — minden egyes gazdaházban ott találjuk, amelyen a saját gazdaságukban előállított gyapjuért rendszerint cserélt ipari tiszta-gyapjufonalból szinompás, tartós, mutatós férfi és női ruhaszöveteket is szönek. A parasztszalád csak házilag szőtt szövetekből készült ruhát visel. Házi szövésük termékeinek minősége minden tekintetben egészen kiváló. Mintáik, színezésük izléses, finom. A gazdaságban természetesen lent és kendert is házilag dolgozzák fel a parasztszalád nőtagjai.

Nagyon eredetien és célszerűen oldják meg a lakás fűtőberendezését. Nevezetesen minden parasztházban két szoba, leginkább a családi ebédlő és a hálószoba közé eső elválasztó fal tulajdonképen nem más, mint egy nagy felületű lapos kémény. Ezen keresztül kell a kályhából a füstnek a házból távoznia. Ez a falfelület tehát a közte gomolygó füsttől és égési termékektől felmelegedve, egész nap és egész éjjel melegen tartja szinte az egész lakást. Ez a fal a módosabb paraszt lakásában díszes kályhacsempékkel van kirakva.

A *konyha* tágas, tiszta, rendes, edényzettel jól felszerelt.

A *virágos kertben*, a *gyümölcsösben* rendszerint házi készítésű különféle bútorok szolgálnak a pihenés céljaira, a jól gondozott utak mentén, lugasok mélyén, árnyatadó terebélyes fák tövében. Kerti függőágyat is elég gyakran láttam a tanyai díszkertek fáira erősítve.

A *gazdasági épületek* is kőalapon, fából, de sok helyen teljesen termőköből épülnek. Rendszerint azokból a kövekből, amelyeket a paraszt földje művelése közben szántogatott ki, s szorgosan összegyűjtögetett az építések, az útjavítások céljaira. A gazdasági épületek az áttekinthetőség, a tűzbiztonság, a befogadóképesség és a rendeltetészerű használhatóság nézőpontjaiból célszerű csoportosításuk. Egyszerűen, minden díszítőelem és cicoma nélkül, tömören, tartósan épültek. Különösen az istállók és a magtárak épülnek tömör építési modorban, nagy gondnal és hozzáértéssel.

Nagyon érdekes, hogy *trágyatelepet* az észtt paraszt udvarán sehol sem találunk. Nevezetesen arra nincs is szükség, mert az

istállótrágya kezelése magában az istállóban történik, ami a trágyában lévő növényi táplálóanyagok megmentése érdekében a legtokéletesebb trágyakezelésnek minősül. Az istállótrágyát tehát közvetlenül az istállóból hordják ki időközönként a trágyázandó földekre. Az istállókat ennek a célnak megfelelően, elmozdítható, emelhető jászlakkal és széles ajtókkal szerelik fel.

Az észti paraszt tanyáján egy egészen különleges rendeltetésű épület is szokott lenni, amilyen nálunk teljesen ismeretlen, minthogy ilyenre nálunk szükség nincsen. Ez az épület a *gabonaszárító*. Észtorszáiban ugyanis a rövid, csapadékos és nyirkos nyár következtében a gabonát az aratás után, a raktározás előtt mesterségesen, tehát fatüzelésre berendezett külön szárítóépületben, nagyfelületű, likacsos bádogrostélyon, állandó forgatás közben gondosan ki kell szárítani, hogy felesleges vizét elveszítve a penészedés, a dohosodás veszélye nélkül raktározható legyen.

Az észti paraszt az épületeit és ingóságait tűzkár ellen feltétlenül biztosítani szokta.

A *gazdaság felszerelése* rendszerint elegendő és jókarbantartott. Kellő számú és megfelelő minőségű igás- és használatot tartanak igázásra, mégpedig középnehéz, jó igáslovakat. A szarvasmarhát nem szokták igázni. Szállítási, fuvarozási munkákat rendszerint egylovas fogatokkal végeznek, még pedig általában úgy, hogy minden kocsis két egyfogatú lovasszekérrel dolgozik. Ez t. i. a munkaerőkihasználás legtokéletesebb módja.

Több parasztüzem *tehergépkocsival* is fel van szerelve a szállítások és a fuvarozások céljaira.

A *használatok közül* nagy teteményképességre kitenyészített, kiváló minőségű fejősteheneket, gyorsfejlődésű húsertéseket, juhokat és baromfiakat tart az észti parasztgazda mind a talaj termőerejének fenntartása, mind a közvetlen jövedelem-szerzés biztosítása szempontjából szükséges számban és megfelelő minőségben.

Mezőgazdasági gépekkel és eszközökkel is nagyszerűen fel van szerelve minden észti parasztgazdaság. Az észti paraszt kitünő érzékkel rendelkezik a mezőgazdasági gépek szerkezetének, kezelésének, javítása és használata iránt. Szereti a gépet, s ahol csak lehet, mindenütt használja is (füvet kaszál, arat, szánt, vontat, darál, fűrészsel azokkal). A kényesebb gépekkel a kisbirtokos-paraszt rendszerint saját maga dolgozik. A gépet kíméli, gonddal kezel, a legkisebb hibát kijavítja, vagy kijavíttatja.

Idégen gyalogos munkaerőt nem szívesen s lehetőleg minél kevesebbet tart az észti paraszt. A fizetett alkalmazottak, az állandó mezőgazdasági férficselédék számát a legkisebbre korlátozza. Még *külső állandó gazdasági cselédnek* is szívesebben

alkalmaz női munkaerőt, akikkel még fogatos — tehát tulajdonképpen férfinek való — munkákat is végeztet. Gazdasági cselekedetétől igen sok és rendes munkát követel, de velük emberségesen bánik, megbecsüli, rendesen fizeti őket, családjá tagjának tekinti, s velük együtt étkezik is a család terített asztalánál.

Különösen a *tejgazdaság* és a *tejipar roppant fejlett*. Ez a legfontosabb mezőgazdasági üzemág. Ebből pénzel a legtöbbit az észti parasztgazda, ebből származik közvetlen — s az egész év folyamán egyenletesen befolyó — jövedelmének legnagyobb része. De az ország kiviteléből származó bevételek nagyobb hányada is a tejtermékek értékesítéséből folyik be. Az észti tejipar t. i. teljesen korszerű, tökéletes; tejtermékei — főképen export-vaja — világviszonylatban is márkázott minőségű. Az észti parasztnak kiváló érzéke van a mezőgazdasági tejipar példászerű gyakorlásához: tanulékony, találékony, tisztességes, tiszta, rendes, gondos és — ami a legfontosabb — hozzáértő. Ebből erednek az e téren felmutatott, nemzetközi viszonylatban is egészen kiváló eredményeik.

Számottevő jövedelem származik a *bacon-* (hosszában hasított fél hússertés) és a *tojástermelésből* is. E téren szintén számottevő teljesítésekre képes az észti parasztgazda.

S vajjon mit természet a szántóföldön?

A kukoricán kívül majdnem mindent, ami nálunk is megterem.

Főterményei: a rozs, a burgonya, a lóhere és a len. De természet ezen kívül búzát, árpát, zabot, répát, kendert, pohánkát és mákot is. Ezek egyike-másikából — például burgonyából, lenből — a hazai szükségleten felül még kivitel céljaira is jut tekintélyes mennyiség.

Nagy jelentősége van Észtországban a *zöldmezőnek*, azaz a természetes takarmánytermőterületnek, a réteknek és a legelőknek, tekintettel a fejlett, a virágzó állattenyésztésre, főképen pedig a tehéntartásra, a tejgazdaságra és a tejiparra.

Az észti paraszt teljesen tisztában van a rétek és a legelők üzemi jelentőségével. Kényes gondot fordít tehát azok kezelésére. A szinte szüretszámba menő *júkaszálás* és *szénakészítés* egyik legfontosabb munkája lévén, az teljes felkészültséggel, odaadással, különös gonddal, minden épkézláb ember és állat mozgósításával, sőt az öregek és a gyermekek igénybevételével történik. De értenek is a zöldszéna helyes készítéséhez, s van is mindig elegendő és elsőrendű minőségű szálas takarmányuk egész éven át.

Az *aratás*, a *termények őszi betakarítása* hasonló lelkiismeretességgel, szorgalommal történik.

Az észti paraszt tisztában van a *talaj állandó termőerőben tartásának* szükségességével is. Ezért roppant nagy gondot fordít a termések által elvont növényi táplálóanyagok kellő visszapótlására a kiválóan kezelt istállótrágya, a komposzttrágya és a műtrágyák használatával.

Szívósan és szakszerűen *küzd a gyomnövények és az állati kártevők* ellen. Ennek eredménye szántóföldjein, rétjein, legelőin, kertjein mindenütt meg is látszik.

Állandóan *igyekszik javítani földjei termőképességét*. Telkesít, tehát, azaz ahol kell, ott vizet vezet le, másutt öntözésre rendezkedik be. Összeszedi a kiszántott köveket, fásít, halászik, vadászik, minden talpalattnyi zugot kihasznál. Ilyen módon, azaz közvetett úton igyekszik »nagyobbítani« birtokát, mert hiszen jól tudja, hogy földvásárlás útján ott náluk alig-alig van erre alkalom és lehetőség.

És e küzdelmében nagy segítségére van az észti parasztnak bámulatatos leleményessége, kiváló gyakorlati, főképen technikai érzéke, szorgalma és kitartása. Az észti parasztok legtöbbször kovács-, lakatos-, ács-, bognár- és asztalosmester egyszemélyben, valóságos *ezeremester*. Az észti parasztgazda a tanyáján be is van rendezkedve ehhez, amennyiben majdnem minden jobb tanyán ott találjuk a szerszámokkal gazdagon felszerelt bognár-gépész-kovács műhelyt.

Az észti parasz *szívvel-lélekkel gazda*. Szeretettel, ragaszkodással, s a szakszerűség szempontjából mérhetetlen igyekezettel műveli földjeit. Allatait is megbecsüli, jól takarmányozza, gondosan ápolja és kíméletesen használja azokat, szelíden, emberségesen bánik velük.

Az észti paraszt munkája esetleges nehézségeinek leküzdése közben sem durva, közönséges. Soha sem káromkodik, trágárkodik. Ha hidegvérűsége ellenére mégis ki talál zökkenni olykor béketűréséből, heveskedésre is képes. De ilyenkor is legföljebb az »ördög« nevét emlegeti sűrűbben és kevesebb tisztelettel.

Az észti paraszt egyébként jellemét tekintve általában nem békétlen természetű, mégis saját érdekeinek és jogainak védelmét illetően, öntudatos, önérzetes, elszánt és eltökélt. Jellemzi még az óvatosság (de nem ravaszság), megfontoltság, szorgalom, kitartás, szívósság, munka-, család- és hazaszeretet. A gyakorlati dolgok iránt feltűnő érzéke van, született intelligenciával rendelkezik, érdeklődik minden iránt, haladásra vágyik. Cselekvően vesz részt a gazdasági, a társadalmi, az egyházi és a közigazgatási élet irányításában. Szóval a *magasabbrendű északi, igazi paraszttípusnak* egyik megtestesítője.

A módosabb paraszt már csak a legkényesebb gazdasági munkák végzésében vesz részt testi erejével.

A *parasztasszonyt* sokoldalú háziasság, végtelen szorgalom jellemzi. Gyermeknei nagyon lelkiismeretes gondozásán, nevelésén kívül ő végzi a háztartás fontosabb munkáit. Részt vesz a gazdasági munkákban is, sőt mindezen felül időt talál arra is, hogy a háziiparban foglalatoskodjék, sőt olvasásra, önképzésre is jut olykor ideje. Általában rengeteget, szinte emberfeletti mértékben dolgozik, különösen a mezőgazdasági szorgos munkaidőszakban. Ez a túlerőltetés meg is látszik rajta, testben idő előtt elhervad, megöregszik.

Az észet parasztszaladót számítás, takarékoság, vagyongyűjtési vágy hatja át. Egyszerűen, de helyesen, egészséges életmód szerint él. Élelmezése egyszerű, elég egyoldalú, de kiadós, tápláló és nem egészségtelen, mert főképen sok tejet, tejterméket, tejes ételt, tojást és halat fogyaszt. Közel sem olyan nagy kenyérfogyasztó mint a mi magyar parasztunk. A kenyeret nagyrészt burgonyával, kásákkal pótolja.

Szezsitalt otthon rendszeresen nem fogyasztanak, csak ha vendéget fogadnak, vagy házon kívül szórakoznak, amit szívesen tesznek. Ilyenkor előfordul, hogy — különösen a fiatalság — olykor mélyebben is a pohár fenekére tekint, s dalolva, zenélve méri végig az országutat hazafelé, holdvilágos éjtszakák idején.

Itt-ott virtuskodásra is sor kerül, s bizony néha még a bicska is előcsúszik náluk is.

A mulatozás, a szórványosan előforduló duhajkodás után is azonban másnap idejében helytáll mindenki a gazdaságban.

Az észet paraszt *haladásravágyó*; általános és gazdasági ismereteit állandóan gyarapítani igyekszik. Folyóiratokat, politikai napilapot, gazdasági, kertészeti és háztartási szaklapot járát, szakkönyveket vásárol, olvas, előadásokat hallgat, tanfolyamokon vesz részt, állandóan képezi, műveli magát. Szerzett ismereteit a gyakorlatban alkalmazza, hasznosítja is. Az élet minden megnyilvánulása iránt élénken érdeklődik.

Ebből az előnyös természetéből kifolyóan a gazdasági termelés és értékesítés terén *hajlamos a közösségben történő munkálkodásra* és szívesen aláveti magát avatott szakemberek (állami, kerületi gazdasági felügyelők, mezőgazdasági kamarai, egyesületi és szövetkezeti szaktisztviselők) irányításának és ellenőrzésének.

A *szövetkezeti tömörüléssel* szemben kiváló érzékkel rendelkezik, szívesen társul, s igazi, ideális szövetkezeti egyéniség. Fejlett is náluk a mezőgazdasági szövetkezeti élet. Az észet paraszt-ság meggyökeresedése, megerősödése és boldogulása tekintetében sokat köszönhet erős és termékeny szövetkezeteinek.

Mezőgazdasági szövetkezeteiket maguk a parasztlak irányítják, vezetik, ellenőrzik, egy-két fizetett szakalkalmazott közreműködésével.

Szövetkezeteik nem ál, hanem valódi szövetkezetek, amelyek a paraszt, a tagok javát szolgálják. A paraszt bizalommal lehet, de van is szövetkezete iránt.

A társulási, a szövetkezeti ösztönből folyik részben, de az észti paraszt *támogató, adakozó természetéből* is következik, hogy kevésbé tehetős gazdatársait, a szegényebb földművest, a nincstelen mezőgazdasági munkást igyekszik életküzdelmében megsegíteni. Kölcsön adja neki lovát, szekerét, mezőgazdasági gépeit, szerszámait; vetőmagot ad kölcsön, pénzelőleget ad nekik, ha erre rászorulnak. A fogat-, a gép- és az eszközhasználat ellenében néhány napi munkaszolgáltatást fogad csak el a megsegítettől a legszorgosabb mezőgazdasági munkaidőszakban.

A *fürdőház* (az u. n. szauna) is — amelyet minden egyes tanyán feltétlenül megtalálunk, s amelyet minden szombat délután befűtenek — a parasztcsalád tagjainak és a tanya alkalmazottainak megfürdése után, bármelyik rászoruló szegény ember számára ingyen nyitva áll, hogy szombat esti (szinte kötelességszámbamenő) tisztálkodását mindenki elvégezhesse. Gyakran élnek is ezzel a lehetőséggel az erre rászorultak.

A parasztcsalád életét egymás szeretete, tekintélytisztelet, vallásosság, hazaszeretet és munkakészség szövi át. Nemcsak a családtagok, hanem a jóra való gazdasági cselédek is derűs kedéllyel, szórakozásszerűen, dalolva végzik együttesen a gazdasági munkákat.

A nyári tűrhetetlen meleg időkben a korahajnali és a későesti órákban dolgoznak, amit a világos éjszakák lehetővé tesznek, a déli órák táján, a legnagyobb melegben pihennek, alusznak több órán át. Szénakészítéskor, kánikula idején fürdőruhában dolgozik a tanya apraja-nagyja a kaszálókon, s munka közben a földeket átszelő, hatalmas lecsapolócsatornák vizében üdül fel néhány perces lubickolás után, hogy felfrissülve folytathassa munkáját a tűrhetetlen melegben. Derű, kacaj és évelődés hangjaitól zajos ilyenkor a zöldmező.

Ha nem is könnyen és gondtalanul, de *jól és szépen élt az észti parasztcsalád a fiatal észt államban*, amit gazdai rátermettségén, képességein és munkálkodásán felül *az államhatalom is igyekezett minden módon és minden eszközzel előmozdítani*. Észtország mezőgazdaságának fejlesztése, az észti parasztság helyzetének javítása érdekében az észti állam számottevő áldozatokat hozott erkölcsi és anyagi vonatkozásokban egyaránt. Ebben a tekintetben csak arra az egy megfigyelésemre utalok, hogy ez a kis állam nagyon tekintélyes összegeket áldozott a tudományokat művelő szakemberei, ezek sorában a gazdasági képzettségű vezetőspecialistái továbbképzésre. Hiszen mennyien

fordultak meg évről-évre tanulmányutaik folyamán pl. nálunk is. Ahol én az 1930-as években külföldön megfordultam (kiállításokon, kongresszusokon, tanulmányutakon) ott kivétel nélkül mindenütt tekintélyes számban találkoztam észt kartársakkal: gazdasági tanárokkal, mezőgazdasági tudományos és kísérletügyi intézetek, mezőgazdasági kamarák, szövetkezetek szaktisztviselőivel. Ezek valamennyien szakavatott, alaposan képzett, nagy tudású, gyakorlatias szakemberek voltak. Öröm és élvezet volt velük együtt lenni, velük szakkérdésekről tárgyalni. Az észt szakemberek mindig nagyon komolyan és lelkiismeretesen fogták fel az ilyen kiküldetéseiket, minden iránt érdeklődtek, mindent megláttak, meghallottak és összegyűjtöttek. Ezeknek a kiváló szakembereknek oroszánrészük van az észt mezőgazdaság annyira gyors és ugrásszerű talpraállásában, fellendítésében.

Átmeneti nehéz évekkel, kedvezőtlenül alakult ár- és értékesítési viszonyokkal, természetesen Észtországban is találkoztunk, de ezek az észt mezőgazdaságnak a parasztság erejében gyökerező alapjait sohasem fenyegették összeomlással.

Az észtországi piacokon és üzletekben mindent, kiváló minőségben, s ami a legfontosabb, nekünk hihetetlenül olcsó áron lehetett megvásárolni; mindent, amit az észt parasztgazda termelt, termelt, előállított. És milyen példásan rendezek, feltűnően tiszták voltak mindig az észt üzletek, de főképen a piacok, s az azokban kirakott, kifogástalanul előkészített élelmiszerek. Igaz, ebben a tekintetben a hatóságok rendelkezései is kérlelhetetlenül szigorúak voltak.

De kézzelfogható tanuságot tettek az észt paraszt hivatás-szeretetéről és gazdai hozzáértéséről az ott rendezett, vidéki kerületi és országos *mezőgazdasági kiállításokon* látottak is. Meglepő, bámulatos volt mindig a kiállított anyag gazdagsága, sokoldalúsága, minősége, de a kiállítási anyag elrendezése is még az olyan kisebb mezővárosokban is, ahol e kiállítások szervezését, rendezését maguk a kiállító parasztok végezték. Csofalkozással töltött el engem sokszor az ilyen mezőgazdasági kiállítás sikere.

Különösen kedves élmény volt számomra, amikor az egyik gazdag, kifejezetten mezőgazdasági vidéken — abban a községben, ahol feleségem szülei laktak s ahol a nyári pihenésemet évről-évre tölteni szoktam volt — rendezett mezőgazdasági kiállításokon az általam ott — magyar-vetőmagvak kiosztásával és elszaporításával — meghonosított, s az észt parasztismerőeim által tovább termesztett magyarországi dohány-, paprika-, paradicsom-, vöröskáposzta- és virágfeleségek kiállított példányai-ban gyönyörködhettem.

Az észet paraszt kedveli a *szórakozást* is. Ünne- és szünnapokon szokott erre sor kerülni. Szórakozásában általában finom és nemes.

A vasárnap, az ünnepnap az Isten házának látogatásával kezdődik. Kárpitozott, rugós, könnyű hajtókocsik elé fogott, parádésan felszerszámozott, ragyogóan takarított pompás lovaktól vont, mutatós fogatokon üget, özönlik ilyenkor a kisebb falvak, a tanyák gazdanépe a templomok székhelye felé vezető utakon, hogy vallási kötelességének eleget tegyen. Száz meg száz, szebbnél szebb fogat foglalja el ilyenkor át nem látható sűrű tömegben a templomok körül elterülő hatalmas térségeket.

Istentisztelet végeztével a templom körül egy kis tere-fere, majd esetleg baráti vagy rokonlátogatás következik. Ilyenkor mindig ajándékot (kalácsot, süteményt, gyümölcsöt, cukorkát, pálinkát) szoktak a vendéglátó családnak vinni.

Látogatás után hazakocsizás ebédidőre.

Ebéd után széjjeltekintés a gazdasági udvarban, az istállóban, a kertekben, esetleg a közeli földeken, majd a rövid alvást: rádiózás, olvasás, vagy más szórakozás váltja fel. Ha alkalom van rá: előadás, művelődés-hangverseny, vagy szindarab hallgatására mennek, kocsiznak be a közeli községbe vagy városba.

Verőfényes nyári ünnepnapokon a parasztgazda családjával, sőt cselédségének egy részével együtt, zöld-gallyakkal, zászlócskával, színes papírszalagokkal díszített fogatain, vagy tehergép-kocsiján (akinek van — mert t. i. többeknek ilyen is van! — *személykocsiján*) egész napos kirándulásra indul már a kora reggeli órákban — mindjárt napkelte után — a zöldbe, a szabad természetbe. Dalos, táncos, muzsikáló tömegektől hangos, tarka ilyenkor a liget, az erdő. Derű, jókedv, megelégedettség uralkodik mindenfelé, hogy felüdült testtel és lélekkel, nézhesenek a dolgozó parasztcsalád tagjai a következő hét fáradalmi elé.

Ünnepnapok délutánjain bonyolítják le a legkisebb faluban is szokásos *sportversenyeket* és *különféle szabadtéri ünnepeket*, amelyeken a parasztcsalád tagjai, főképen a fiatal-ság is, előszeretettel veszi ki részét mindenféle sportágban, de főképen a lovassportokban.

Ünnepnapokon egyes erre kijelölt erdők nyugalmát és csendjét puskaropogás, gépfegyverkattogás, sőt ágyúdörgés zavarja meg. Az *önkéntes nemzetőrség*, az ú. n. »Omakaitse« tagjainak lögyakorlatai folynak ilyenkor. Ezt a nemzetvédelmi szolgálatot, nagyon komolyan veszi minden fegyverfogható férfi. A

szuronyos puskát ott találjuk minden parasztházban is a nemzetőr ágya felett, vagy annak közvetlen közelében. Ennek a nemzetvédelmi szervezetnek női tagozata is van, a kisegítő hadiszolgálat ellátására.

Az észt parasztszalád rendkívül *vendéglátó*, figyelmes, nyájas, sőt gavalléros. Részeze voltam ennek kivétel nélkül minden alkalommal, valahányszor észt parasztszaládnak voltam a vendége. Szinte szertartásszerű fogadtatásban volt mindenütt részem. Kaszált füvel szórták be előzően az utat a tanya kapujától a ház ajtajáig, s megérkezésemkor a gazda kisebb iskolásgyermekei apró kézikosárkáikból, mezei vadvirágokat szórtak lábam elé. Mennyi finomság, milyen megható figyelem! Nehezemre esett beilleszkedni ennyi megtiszteltetésbe. De túrnöm illett.

A család tagjainak bemutatása után a gazdaság megszemlélése következett, majd ebédhez kértek bennünket. Az ebédet vagy a nagy ebédlőben, az ú. n. teremben, vagy a kert egy árnyatadó terebélyes alma-, vagy hársfája alatt, esetleg a kivágott és sűrűn egymás mellé, a földbe tűzdelt nyirfacsemetékből külön erre a célra készített hús zöld sátorban, a szabadban költöttük el.

A terítés, asztalnemű, edényzet, evőeszköz, rend, tisztaság és csin tekintetében mindig kifogástalan szokott lenni. Kézimunkákkal, virágokkal, virágszirmokkal, zöld gallyacsákkal díszítik a megterített ünnepi asztalt. Mindezt a háztartási iskolában, vagy tanfolyamon tanulta, illetve a háziasszony részére előfízett háztartási szaklapból sajátította el az észt parasztasszony, vagy a házikisasszony.

Az étkezés imával kezdődik, amelyet az asztal körül álló vendégkoszorú előtt hangosan mond el a család feje.

Azután következik a gondal elkészített, ízlésesen tálalt, finom észt falusi ételek bőséges sora. Az ételsor rendszerint forró vajasburgonyával és tejföllel körített, zöldhagymával díszített heringgel kezdődik, ami után néhány kupica, kiváló minőségű észtpálínkát, az ú. n. »fehér bor«-t (valge viin) kell lehörpíteni. Utána rendszerint leves, majd pohánkás, árpakásás véreshurka, vagy bennefőtt sertéshúsos savanyúkáposzta, esetleg napon szárított, aszalt halból készült étel, s ezután rendszerint sült-szárnyas következik. Az ételsort tésztaféle, sütemény, gyümölcs, szóval édesség, s az (még az orosz időkből) elmaradhatatlan tea, vagy kávé zárja be.

Sokhelyen burgonyaliszttal besűrített hideg gyümölcskocsonyafélével is kedveskedni szoktak a *legszívesebben* látott ven-

dégeiknek. Nekem is kijutott néhányszor ebből a megtiszteltetésből. Erről az egy ételükről azonban tulajdonképen kár is most megemlékezmem, merít a borzadály fut most is végig rajtam, ha visszaemlékezem, hogy udvariasságból, jó arccal kellett ezt végig ennem, hacsak apósomék öreg házcseledje szerett nem ejtette, hogy a vendéglátó háziasszonyt (írántam érzett jóindulatából) jóelőre értesítse, hogy a magyar vendég részére pedig valahogy eszébe ne jusson ezt az ottani nevén »kiszely«-nek, de általam »csiriz«-nek nevezett »ünnepi« ételt készíteni. Ezért még most is hálával gondolok a mi hűséges, derék jó Annánkra. Leküzdhetetlen ellenszennvel sikerült ezt az előkelő, ünnepi ételt családunk majdnem minden tagja előtt ellenszennvessé tennem úgy, hogy végeredményben senki nem bírt már rá sem nézni, s velem együtt szenvedtek, ha kivételesen mégis kedveskedniök sikerült a háziaknak nekünk ezzel a nyalánksággal.

Étkezés közben az észti paraszt vendéglátó asztalánál is *szorgalmasan kell koccintgatni*, iddogálni, pálinkát, gyümölcsbort és sört felváltva, de fordított sorrendben mint nálunk. Az észteknél ugyanis *a sör mindig a bor után következik*. Mégpedig parasztháznál először *házi készítésű sört* kínálnak az asztal körül kézzől-kézre vándorló közös nagy családi serlegből. Ez a hagyományos régi szokás is elég sok keserű percet és kemény megpróbáltatást jelentett számomra is. Ezután kerül sor a könnyű, izletes, gyári előállítású sörök fogyasztására. A női vendégek ezalatt inkább házikészítésű, kitünő gyümölcsleveket és hűsítőket szüröcsölgetnek.

Azt észti paraszt ünnepi ebéd közben rendszerint *pohárköszöntőt* is mond vendégei tiszteletére. Az én tiszteletemre mondott pohárköszöntőkből még véletlenül sem maradt ki soha a megemlékezés az észti-magyar rokoni kötelékekről, s az ilyen egyszerű parasztemberekől mondott pohárköszöntő befejezése és mindig hazám éltetésével történt.

Az észti *paraszthasszony mint háziasszony* sohasem jut zarba, ha váratlanul vendéget kap. Az egész évi szükséglet fedezésére a szövetségben, egy tételben, hordószámra vásárolt heringkészlet, a halászat útján biztosított, vagy a vásárlás útján beszerzett, s hosszában kétfelé hasított, kitisztított s a napon, illetve a levegőn, természetes úton megszáritott, aszalt hal, mindig kéznél van ilyenkor. Ezekből rövid idő alatt lehet izletes ételt készíteni, még télen is.

Észtországban *élet- és vagyonbiztonság* uralkodott. A paraszt életében, mezőgazdasági vonatkozásban ez azzal az előnyvel járt, hogy nem kellett a vagyont, a terményeket, a ter-

mékeket se nappal, de még éjjel sem külön őriztetni, elesett tehát a csöszök, a mezőőrök, az éjjeliőrök alkalmazásával járó költség. Még a jó házőrző ebnek — amely az udvar végigfutó sodronyhoz láncolva éberem figyel minden egyes ész tanya biztonságára — sem akad ott soha komolyabb tennivalója, mint hogy unalmában a telt holdat megugassa.

A biztonsági állapotok olyan kedvezőek, hogy még a legértékesebb tenyészállatok is őrizetlenül maradnak künn egész éjjelen át a legelőkön. A kipányvázott lovak lábbilincseiket csörgetve legelgetnek, a fejőstehenek pedig — melyeket célszerűségi és takarékosági okokból kora nyártól késő őszig, kedvező időben állandóan a legelőn fejnek is — nyugodtan kérődznek a dús legelőt adó, buja lóheretáblák szélén elfeküdve s hosszú láncokkal csörömpölve.

A tejszövetkezetbe naponta beszállított tejjel töltött, fémből készült tejeskannákat az ész paraszt tanyájából csak a főforgalmi műútig szállítja ki, s egyszerűen odaállítja a tejesedényeket a műút szélére a viaszos vászonzacskóban elhelyezett kísérőjegyzékekkel együtt. Innen a közös megegyezés szerint naponként váltakozó, egyik ügyeletes szomszédos tanyás-parasztgazda szedi fel azokat kocsjára és szállítja tovább a tejszarnokba a magáéval és a többi szomszédéval együtt. Eszébe sem jutna valakinek ezeket az őrizetlenül hagyott kannákat kiüríteni, eltulajdonítani, vagy megrongálni. Még csak hozzá sem nyúl azokhoz senki.

Vagy milyen érdekes dolog, amikor az értékesítő-szövetkezet átrobogó tojásgyűjtő tehergépkocsija szedi fel a tanyásgazda által ládákból ugyancsak a műút mellé kihelyezett s a szövetkezet útján értékesítésre szánt tojáskészleteket.

Ilyen körülmények között, így élt az ész paraszt az ő rajongásig szeretett, hűségesen szolgált ész hazájában. Küzdött, dolgozott, de boldog és megelégedett volt.

Szorgalma, szaktudása közmondásos, amennyiben ott a Balti-tenger vidékén az a szólás-mondás járja, hogy az olyan birtokon, ahol a lett paraszt köldusbotra jut, az ész paraszt még meg is gazdagszik. Az ész paraszt megbecsüli a földet, lelkiismeretesen, szakszerűen és eredményesen gazdálkodik azon.

Mindig élmény, élvezet, felüdülés volt számomra az ész falusi nyári tartózkodás, amikor néha eljutottam az ész gazdák közé is, s amikor örültem, hogy köztük lehettem, velük dolgozhattam. Ilyenkor csodáltam és értékelttem munkabírásu-kat, becsültem és megszerettem őket.

Utoljára 1939-ben jártam Észtország földjén. Akkor is már csak rövid két hetet tölthettem ott; menekülnünk kellett a már nagyon mozgalmas, háborús előkészületekben forrongó, kockázatos események elől.

Azóta nehéz, válságos időket élt át ez a függetlenségéért kitartóan küzdött, s önállóságának húsz esztendeje alatt nagyot alkotott, szépen fejlődött kis kultúrország.

1940. júliusában (21.-én) ismét elvesztette függetlenségét és önállóságát, s azóta már-már a végső megsemmisülés ijesztő veszedelme fenyegette egy teljes esztendőn át.

1941. augusztusában (28.-án) újra sikerült felszabadulnia az észti földnek és az észti népnek átélt rémes napjai nyomasztó szenvedései alól.

Azt, hogy mi minden történt ott azóta velük, biztosan nem tudhatjuk, csak sejtjük az eddig hozzánk érkezett hírfoszlányokból. De abban hiszünk, s efelől biztosak vagyunk, hogy az észti nép, tehát az észti paraszt is, az átélt legutóbbi megpróbáltatások után, mai könnyebb helyzetében is, szívósan, kitartással, elszántan dolgozik fennmaradása, boldogulása és szebb jövője érdekében.

Legyen Istenáldás erőfeszítésükön, kísérje szerencse és siker minden *becsületos* törekvésüket, hogy akkor, amikor majd egyszer — adja a Mindenható mielőbb — végre megbékél a forrongó világ, s mi az észti testvéreinkkel ismét találkozára ülhetünk össze, ugyanazt a pezsgő életet és munkalendületet, ugyanazt a derűs, megelégedett és boldog világot lássuk viszont az észti paraszt házatáján is, amilyennek én azt mozaikszerűen ismertetni igyekeztem.

A lív nép szellemi élete.

Irta: *dr. Lukinich Frigyes.*

Hosszú esztendőkre visszanyúló érdeklődés vezetett el engem a finnugor népek és kulturális életük közelebbi megismeréséhez. A velük való kapcsolat során, az 1931. évi finnugor kultúrkongresszus alkalmából ismerkedtem meg a rokon nyelvcsalád egyik legkisebb népességű tagjával, az alig 2000 lelket számláló lív néppel. Ott találkoztam e küzdelmes multú s egykor nagy nemzet akkori szellemi vezéreivel, akikhez azóta is meleg baráti

kapcsolat szálai fűznek. Ez a barátság ösztönzött azután arra, hogy népük életét, kultúráját és történelmét közelebbi vizsgálat tárgyává tegyem és azt a szintén balsorsú rokon magyar nemzettel megismertessem. Tanulmányaim eredményét könyvbe foglaltam össze, mely 1935-ben »*A lív föld és népe*« címmel jelent meg.

Ez a valamikor viszonylag nagy nép sok százados harcok során felőrlődött s jelenleg Lettország területén főleg mint halász nép él, a kurlandi partok mentén 12 községben. Pusztulásuk oly mérvű volt, hogy ez a nép nemcsak nyelvét, de még népi megnevezését is elfeledte már és lív helyett egyszerűen »partlakó«-nak nevezte magát. De az előző világháború után a nemzeti ébredés korszaka ennek a népnek is visszaadta nemzeti öntudatát, életakarátát, és ez az alig 2000 lélekből álló népcsoport ma lázas buzgalommal ápolja nemzeti kultúráját. 1923-ban — rokon népek támogatásával — megalakították a Lív-barátok Szövetségét a lív nyelv és kultúra megmentése érdekében, s a szövetség a lív szellemi élet legfontosabb kerete és eszköze lett.

A kultúrmunka élén egy kitűnő házaspár: *Dziadkovszky Bruno* és felesége állt. *Dziadkovszky* asszony ősi lív családból származik s férjét, aki lett eredetű, oly mértékben megnyerte a lív ügynek, hogy az a legértékesebb tevékenységet fejti ki a lív szövetségben.

Az általuk megindított és vezetett kultúrmozgalom legelső célja a lív nyelv megmentése és ápolása. Lív nyelven addig mindössze egy-két könyv jelent csak meg. A Szövetség megalakulása után azután rendszeresen megjelenő folyóiratot, azonkívül évről-évre szerkesztett lív naptárt adtak ki. E kiadványok szerkesztője a lív nép első költője, *Stalte* kántor, aki a régi nemzedék tagjai közül egyedül jutott el a főiskoláig és aki legbuzgóbb munkása a lív irodalomnak. Ő készítette Máthé evangéliumának jelenleg forgalomban levő lív fordítását, ő írta a lívek nemzeti dalát, amelyet *Bán Aladár*, a neves finnológus magyarra is lefordított. Költeményes kötetei részint világi dalokat, részint vallásos énekeket tartalmaznak.

A lív kultúrmozgalom azt is célul tűzte ki maga elé, hogy összegyűjti és megmenti a nép száján élő ősi dalokat, meséket, történeteket, a lív nyelv szókincsét és a népszokásokra vonatkozó adatokat. E téren egy észt tudós: *Lorits* professor, az észt Néprajzi Múzeum vezetője végzett nagyon értékes munkát. *Lorits*, aki diákkora óta folytat lív tanulmányokat, több művet jelentetett már meg a lív kérdésről, de különösen lív mese- és mondagyűjteményével tett nagy szolgálatot a lív ügynek.

Nagy és súlyos gondja volt a lív kultúrmozgalomnak az anyanyelv oktatásának kérdése. A líveknek 6 olyan lett tannyelvű iskolájuk van, amelyekben a lív nyelvet is taníthatják. Ezt a munkát egy vándortanító látja el, aki egyfogatú kocsijával járja sorba az iskolákat és oktatja anyanyelvükre a lív gyermekeket. Az oktatás céljait szolgáló tankönyveket szintén a Lív Szövetség adta ki, főleg az észtek segítségével. A kicsiny lív nép új nemzedékének tagjai közül ma már többen vannak olyanok, akik közép, sőt főiskolai tanulmányokat végeztek.

Hogy már most e nép szellemi életébe, gondolat- és érzésvilágába is vethessünk futó pillantást, egy-két példát idézek szellemi termelésükből.

A lív nép életének minden alapos ismerője elismeréssel beszél e nép teremtető fantáziájáról, amely főleg közmondásaiban és tréfás kérdéseiben nyilatkozik meg. Ime néhány közmondásuk:

Több ember fullad a pohárba, mint a tengerbe. A bolond szíve a szájában, az okos szája a szívében. Hogyha alacsony a kerítés, mindenki át akarja lépni. Ha olyat vásárolsz, amire nincs szükséged, később olyat kell eladnod, amire szükséged van. A szakáll kinőtt, de az ész nem nőtt vele. Mosdatod, vagy nem mosdatod: a holló egyforma.

Fordulatos példázataikra és hasonlataikra ime néhány példa: Régi kosár friss fedő (jégpáncél a tavon). Vörös kutya ugat csontkerítésen át (nyelv). Szánt, de barázda sose marad utána (hajó). Van egy ló: Kurlandban nyerít, a hangja a mi országunkban hallatszik s kantárszára Oroszországban van (zivatar). Egy öreg tölgyfán 12 fészek, minden fészekben 4 madár, minden madárnak 7 fia, minden fiúnak más neve (az esztendő stb.).

Kedves, naív dalaikból magyarra fordítottam néhányat. Ezekből is bemutatok egyet-kettőt, hiszen a költészet engedi a legmélyebb bepillantást egy nép lelki világába.

Az idegen országba került lív ezekben a fájdalmas sóhajtasokban emlékezik tengerparti kis falujára:

*Oh miért is fáj a szívem,
Miért száll e bú reám?
Azért sajog, fáj a szívem,
Mert messzi van a hazám.*

*Gazdag falvak váltakoznak,
Városi fény, ragyogás,
Havasok közt széles víz fut...
Szülőföldem, hej, de más!*

*Kis falunk a tenger partján,
Homokos táj, drága hon:
Csermely mellett kicsiny kunyhó, —
Én csak róluk álmodom.*

A lívek élete túlnyomólag halászatban telik el. Ez az életük és sokszor a haláluk is. Mikor a lív férfi hajóra száll, dalában visszaemlékezik kiseded korára, amikor anyja állt őrt felette, és így énekel:

*Kis koromban ki ringatott,
S ki volt nékem oltalom,
Álmodom fölött midőn őrt állt
S zengte altató dalom?*

*Kis koromban jó anyácskám
Ringatott s hajolt fölém,
Nótás ajka lány szavánál
Szunnyadék el hű ölén.*

*Hogy felnöttem, már a hullám
Ringat engem csónakon
S most a tenger hullámkedve
Számomra az oltalom.*

*Míg majd egyszer búcsúszóra
Bősz vihar zeng dalt nekem:
»Szállj halász le, itt az óra,
Álmodozzál odalenn!« —*

De nemcsak ilyen komor, hanem játékos hangú dalaik is vannak a líveknek. Ilyen a lív leányok éneke, amely tele van a hajnal friss ritmusával:

*Friss reggelen
Hűs berkeken
A lábunk szaporán tapos,
A szoknyánk térdig harmatos,
Bokánk veri harangvirág
Széles jókedv a paripánk.*

*Friss reggelen
Hűs berkeken
Amíg epret csipegetünk,*

*Legények kötődnek velünk
S mélyünknek ki van kedvére,
Koszorút fon a fejére.*

*Friss reggelen
Hűs berkeken
Nóta zendül, kasza pendül
S buja rendre buja rend dül.
Éjszaka friss szénán hálunk,
S szerelemről lesz az álmunk.*

Ime ezekben próbáltam egy-két villanással fényt vetíteni a rokon lív nép kedves arcára. Ez a töredékes ismertetés is meggyőzheti kedves olvasóimat, hogy még a legkisebb népnek is van jövője és reménysége, hogy a végső pusztulás útján még a sír szélénél is megállítható, ha felébred benne az életösztön és a népi öntudat ereje. És ez a tanulság a száz és ezer nehézséggel küzdő magyar nemzet számára is csak fölemelő és biztató.*

H I R E K

FINNUGOR NÉPROKONSÁGI ÜNNEP.

A Magyar-Finn, a Magyar-Észt és a Turáni Társaság a finnugor néprokonsági nap alkalmából 1943. évi november hó 20-án a Tudományegyetem aulájában igen előkelő és nagyszámú közönség részvételével ünnepélyes díszgyűlésen hódolt a finnugor néprokonsági gondolatnak. Az előkelőségek élén a díszgyűlésen megjelent *Szinyei Merse Jenő* vallás- és közoktatásügyi miniszter is.

A finn és a magyar Himnusz magasztos hangjai után *Mauritz Béla* rektor magnificus meleg szavakkal üdvözölte a díszgyűlést, majd *Wuorimaa Aarne*, Finnország budapesti követe magyar nyelven a következő szavakkal tolmácsolta a finn kormány és a finn testvérnemzet rokoni üdvözlését:

* Érdekesen s más szempontból adott tájékoztatást még a lívekről *Lakó György* dr. egyetemi m. tanár, »A lív népről« című tanulmányában. (Megjelent a Földgömb c. folyóirat 1933. évfolyamában).

Egy év telt el azóta, amióta egybegyűltünk ebben a teremben, hogy megünnepeljük a Néprokonsági Napot, egy év, mely a mai sorsdöntő időkben minden nép számára eseményekben gazdag volt. A sok gond és baj közepette sem hanyagoltuk el a rokonsági gondolatot, hanem továbbra is mindannyian örömmel vállaltuk ápolását. És ez így van jól, ezt az utat kell követnünk, mindig újabb feladatok megoldására törekedve. Aki hisz és bíz, az erős és ha ez a hit és bizalom nemcsak az egyént tölti el, hanem az egész közösséget, akkor az lelkiileg is mind erősebb lesz. Csupán az a fontos, hogy léleken erősek legyünk, mert akkor a finnugor rokonság gondolata a jövőben is élni fog bennünk és mindig tudni fogjuk, hogy összetartozunk.

Különösen a mai napon érzik nemzeteink ennek a gondolatnak mély jelentőségét. Várva-várjuk azt az időt, amikor a béke és a szabadság boldog napjaiban a finnugor rokonság gondolatát szívünk szerint valósíthatjuk meg.

Ezekkel a szavakkal szeretném tolmácsolni a magyar testvérnépnek és a magyar kormánynak a finn nemzet és kormánya szívélyes üdvözlését és jókívánságait. Éljen a finnugor rokonság! Éljenek a rokornemzetek!

Ezután Hankiss János államtitkár mondotta el ünnepi beszédét, (jelen számunkban egész terjedelmében találja meg az olvasó.) A rendkívül nagy tetszéssel fogadott ünnepi beszéd után Szelezky Zita észt és finn versekből szavalt, a Budapesti Egyetemi Énekkarok pedig finn kórusműveket énekeltek Cser Gusztáv karnagy vezényletével. A magasfokú felkészültséggel előadott művészi számokat nagy tapssal fogadta a közönség. A tárgysorozat következő pontjaként Suhajda Tibor, a Magyar-Észt Társaság, Paikert Alajos, a Turáni Társaság, Cserhatmi Sándor, a Magyar Nemzeti Diákszövetség részéről köszöntötték lendületes szavakkal a díszgyűlést. Majd Tervonen Viljo lektor, a finn néprokonsági társaságok, Zsingor Gyuláné pedig a magyarországi észtek üdvözlését tolmácsolták magyar nyelven. Gaskó Dezső dr. a Finnországból érkezett és a finn néprokonsági társaságoknak küldött táviratokat olvasta fel. A szép ünnepség következő pontjaként Nagy Emil volt miniszter, a Magyar-Finn Társaság elnöke mondott lelkes záró szavakat.

Ezután a díszgyűlés a Szózat hangjaival zárult. A néprokon-sági ünnepséget a magyar rádió Budapest II. hullámhosszán egész terjedelmében közvetítette.

A FINN HADIÁRVÁKÉRT. A Magyar-Finn Társaság női szakosztálya Nagy Emilné elnök irányítása mellett 1943-ban is folytatta munkásságát a finn hadiárvák érdekében. Az egybe-gyűlt összeg átadását Wuorimaa Aarne finn követ a következő magyarul írt sorokban köszönte meg: »A Mannerheim-Liga ja-vára szánt 4.320 pengőnyi összeget Nagy Emilné Ónagyméltó-sága, a Magyar-Finn Társaság női szakosztályának elnöke, Gaskó Dezső kíséretében volt szíves nekem személyesen átadni. Fáradtságát ezúton is nagyon köszönöm. A szeretetteljes támo-gatás, melyben hadiárváink a rokonnemzet által részesülnek, nagymértékben könnyít nélkülözésekkel telt sorsukon.«

A sok lelkes magyar hadikeresztstülő közül különösen ki-válík a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda tisztviselői kara, har-madik éve vállalva Ström Reijo hadiárva kisfiú magyar hadike-resztstülsőségét. Már második éve levélváltásban vannak a fiucska édesanyjával, Ström Ellával. A mint a levelekből kiderül, az apa 1941 július 7-én esett el határmenti járőrharcban; a kis Reijo pedig eleven és vidám fiucska és a bácsiknak és néniknek minden alkalommal sok üdvözlötet küld. Egyre mindenfélét kérdez távollevő keresztstüleiről, akiket nem láthat meg csak talán egyszer valamikor.

Az Egyetemi Nyomda tisztviselői kara felajánlotta, hogy a fiucska nővérét Lailát, aki még 10 éves, pár hónapra magukhoz vennék, hogy könnyítsenek sorsán. Az anya a következőket írta válaszul: »Megírom őszintén, nem tudok elválni gyermekeimtől. Gyászom terhét nem súlyosbithatom még azzal is, hogy gyer-mekeimtől megváljak. Nemrég alkalmam lett volna őket Svéd-országba vagy Dániába küldeni, de ezt sem tudtam megtenni.«

Időnkint ha mód volt rá, a magyar keresztstülok csomago-kat is küldtek a finn hadiárváknak. Megható nemes egyszerű-séggel köszönték meg a segítséget. »Nem is tudom azt a hálát, amit szívemben érzek, szavakkal kifejezni, csak annyit mondhatok, hogy az Önök nemzete nagyon jó érzésű és nemes gondolko-zású, amely igazán segíteni akar és tud áldozatot hozni egy

népért még ilyen nehéz időkben is. Remélem, hogy a jó Isten áldása nem fog elmaradni. Az Úr igazságosan ítél...» — így írt az egyik finn anya.

SZELECZKY ZITA A MAGYAR-FINN TÁRSASÁG ALAPÍTÓ TAGJA. A Magyar-Finn Társaság február hó 4-én tartott választmányi ülése a nagy népszerűségű és kitűnő *Szelezky Zita* művésznőt, aki a Finn Vöröskereszt és finn kultúrcélok javára nemes művészetével sok esetben működött önzetlenül közre, a Társaság alapító tagjává felvette.

BOLSEVISTA RÉMURALOM ÉSZTORSZÁGBAN. Az észti statisztikai hivatal most fejezte be az eltűntek ügyében lefolytatott nyomozás adatainak feldolgozását és névsort adott ki azokról, akik Észtországban nyomtalanul eltűntek, akiket meggyilkoltak, letartóztattak vagy elhurcoltak, továbbá a katonai személyekről és tisztviselőkről, akiket a szovjethatóságok mozgósítás ürügye alatt vittek el. *A névjegyzék 59.317 nevet tartalmaz rövid személyi adatokkal és három vastag kötetet tesz ki 1341 nagyalakú lappal. Kitűnik az adatokból, hogy az Észtországban meggyilkolt 1950 ember közül a legtöbb áldozat a falusi lakosságra esik.* A részletek tiszta képet adnak arról, hogy a bolsevisták válogatás nélkül gyilkoltak le munkásokat éppen úgy, mint jómódú polgárokat, nem kímélték meg sem a kisgyermeket, sem a 80 éves aggokat. Nőket, férfiakat egyformán agyonlőtték a szovjet haditörvényszékek ítéletei alapján, vagy halálra kínoztak a pusztító zászlóaljok, vagy átvonuló vörös katonák mészárolták le minden ok nélkül.

GASKÓ DEZSŐ — vitéz NAGY IVÁN

FINN-MAGYAR KAPCSOLATOK

Antal István nemzetvédelmi-propaganda miniszter és
Fülei-Szántó Endre min. osztályfőnök, egyet. tanár
előszavával.

Két kötet. 290 oldal. ÁRA: 12 pengő.

Megrendelhető a Magyar-Finn Társaságnál, Budapest,
IV., Veres Pálné-utca 7.

A MAGYAR-FINN TÁRSASÁG KIADÁSÁBAN

május havában jelent meg

ROLLA MARGIT:

Utazás a háborus Finnországban

című könyve. A színes utirajzhoz **V. A. Heiskanen** egyetemi tanár (Helsinki) írt előszót.

A Magyar-Finn Társaság és a Magyar-Észt Társaság tagjai 4 P 50 filléres kedvezményes áron rendelhetik meg a Magyar-Finn Társaság propaganda osztályánál, az összegnek 16.186 számú postacsekkszámlára történő befizetése, vagy utánvét mellett. Budapest, IV., Veres Pálné-utca 7. szám.

A MAGYAR-FINN TÁRSASÁG kiadásában megjelent

Virkkunen Paavo könyve

A HARCOLÓ FINN HADSEREG SZELLEME

Fordította Molnár Rudolf

A könyv magyar kiadásához Turóczy Zoltán püspök írt előszót.

A tiszta jövedelmet a magyar és a finn hadiárvaiknak adományozzuk.

Ara kedvezményesen a Magyar-Finn Társaság és a Magyar-Észt Társaság tagjainak **4 pengő**.

Megrendelhető az összegnek 16.186 számú postacsekkszámlára történő befizetése, vagy utánvét mellett a Magyar-Finn Társaság propaganda osztályánál

BUDAPEST, IV., VERES PÁLNÉ-UTCA 7.

POHJOISET

HEIMOKANSAMME

UNKARILAIS-SUOMALAISEN
JA UNKARILAIS-EESTILÄISEN
SEURAN TOIMITUKSIA

Toimitus:

vitéz IVAN NAGY
JÓZSEF GYÖRKE, GYÖRGY LAKÓ

Julkaisusta vastaa:

DEZSŐ GASKÓ

Budapest, IV., Veres Pálné-utca 7.

MEIEPÕHAJASUGULASED

UNGARI-EESTI JA UNGARI
SOOME SELTSI VÄLJAANNE

Toimetus:

vitéz IVAN NAGY
JÓZSEF GYÖRKE, GYÖRGY LAKÓ

Vastutav väljaandja:

DEZSŐ GASKÓ

Budapest, IV., Veres Pálné-utca 7.